

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

Ústav bohemistických studií

Bakalářská práce

Alla Tymofeyeva

**PRÁVNICKÝ JAZYK NA MATERIÁLU
ČESKÉHO A RUSKÉHO JAZYKA**

Legal language on the material of Czech and Russian

Praha 2014

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Hajíčková

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 12. června 2014

Alla Tymofeyeva

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem osobám, které se zasloužily o vznik a dokončení této práce. Především děkuji vedoucí své práce PhDr. Zuzaně Hajičkové a vedoucí projektu, věnovaného právníckému jazyku, Mgr. Andrei Hudouskové Ph.D. za odborné rady, vtipné poznámky a také za velkou práci na úpravě mé češtiny. Všem vyučujícím Ústavu bohemistických studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, se kterými jsem přišla do styku, za trpělivost a nesmírnou zásluhu na zlepšení mé češtiny.

Velmi děkuji filozofické fakultě za poskytnutí vnitřního grantu, který mi umožnil, mimo jiné, pracovat v knihovnách Petrohradu a seznámit se s ruskými právníky a filology, kteří se podíleli na kvalitě této práce. Vyučujícím právnických a filozofických fakult v Petrohradě a Praze za skvělé rady a doporučení. Zvláštní dík patří PaedDr. Jaroslavě Rezkové za distribuci dotazníku mezi studenty Právnícké fakulty Univerzity Karlovy a za to, že vyučuje tak skvělý a důležitý předmět, jakým je právníká ruština.

Rovněž patří můj dík rodině za její podporu při studiu a vytváření potřebného zázemí. Děkuji také všem kamarádům za jejich pomoc při práci na tomto tématu.

Alla Tymofeyeva

Klíčová slova (česky)

Právnícký jazyk, právnícká čeština, právnícká ruština, srovnání právnícké češtiny a ruštiny, analýza právních textů

Klíčová slova (anglicky):

Legal language, Legal Czech, Legal Russian, Comparison of legal Russian and Czech, Analysis of legal texts

Abstrakt (česky)

Hlavním cílem práce je vysvětlení pojmu „právnícký jazyk“ a popis jeho charakteristik na příkladě českého a ruského právníckého jazyka. Práce zahrnuje sémantickou analýzu polysémných, event. homonymních slov lišících se funkčněstylovým užitím, a to konkrétně v odborném stylu právníckém na straně jedné a prostěsdělovacím na straně druhé. Mimoto se autorka v této práci zabývá srovnáním vybraných pojmů z českého právníckého jazyka s analogickými pojmy v právnícké ruštině. V praktické části popisuje výsledky výzkumu mezi studenty Právnícké fakulty UK, jež absolvovali předmět Právnícká ruština.

Abstract (in English):

The main goal of the paper is to explain a term „legal language“, and to describe its characteristics on the basis of Czech and Russian legal languages. Semantic analysis of the polysynthetic, i.e. homonymic words is performed, namely in the frames of professional juridical style on the one hand and the common Czech language on the other hand. Furthermore, the author deals with a comparison of selected legal terms in Czech legal language with the similar terms in Russian legal language. Practical part of the paper contains results of the research conducted among the students of the Faculty of Law, Charles University in Prague, which took the course of Russian legal language.

OBSAH

PŘEDMLUVA	2
ÚVOD	3
1. DEFINICE POJMU „PRÁVNICKÝ JAZYK“	5
1.1. <i>Upřesnění jednotlivých pojmů</i>	5
1.2. <i>Vývoj české právní terminologie</i>	8
1.3. <i>Vývoj ruské právní terminologie</i>	11
1.4. <i>Termín „právní jazyk“ pro účely této práce</i>	13
2. RYSY PRÁVNICKÉHO JAZYKA	15
2.1. <i>Úvodní poznámky</i>	15
2.2. <i>Zákonné požadavky na jazyk právních aktů v české republice</i>	22
2.3. <i>Zákonné požadavky na jazyk právních aktů v Ruské federaci</i>	24
3. SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH RUSKÝCH A ČESKÝCH PRÁVNÍCH TERMÍNŮ	27
3.1. <i>Jednotlivé právní pojmy z oblasti obchodního práva</i>	27
3.2. <i>Výsledky lingvistického výzkumu</i>	32
ZÁVĚR	37
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	40
PŘÍLOHA 1 Dotazník	I
PŘÍLOHA 2 Krátký právní slovník	II

PŘEDMLUVA

Téma právníckého jazyka je mi obzvlášť blízké, jelikož mám vystudovanou právníckou fakultu a některé právnícké termíny beru jako samozřejmost. Studium na filozofické fakultě a běžná komunikace se známými a zákazníky však ukázaly, že pro jiné lidi některé věci tak samozřejmé nejsou a že jsem v podstatě „poznámenána“ studiem právnícké literatury, zejména pokud jde o můj náhled na svět a způsob vyjadřování. Jako stávající filoložka rozhodla jsem se zkusit podívat na právnícký jazyk očima jazykovědce a vymezit vše to, co jej od obvyklého jazyka odlišuje s cílem přiblížit právnícké texty a mluvu potřebám každodenní komunikace. Za tímto účelem jsem měla od začátku vymezit pojem „právnícký jazyk“, což by poskytlo možnost dále s tímto termínem pracovat a provádět potřebnou analýzu.

Poněvadž mám zkušenosti jak s ruským tak i českým právem, rozhodla jsem se zabývat srovnáním těchto dvou jazyků, které jsou jazyky slovanskými, jsou sobě blízké. Mají však jednotlivé odlišnosti a posun ve významu některých homonym, což s ohledem na požadavek preciznosti právníckého jazyka v praxi může vyvolávat potíže nejen u překladatelů, ale i především u osob aplikujících právo. Znalost těchto rozdílů pomůže praktikujícím právníkům a všem těm, kdo porovnává právní úpravu v Ruské federaci a v České republice, najít správný ekvivalent a vyhnout se chybám v porozumění. Práce by tedy mohla být přínosná jak pro rusky mluvící, tak i pro osoby, jejichž mateřským jazykem je čeština.

ÚVOD

Hlavním cílem práce je vysvětlení pojmu „právnícký jazyk“ a popis jeho charakteristik na příkladě českého a ruského právníckého jazyka. Základem pro výzkum jsou definice, spojené se zkoumaným předmětem v českých a ruských slovnících, vědeckých pracích a právních textech.

Mimoto, se práce zabývá srovnáním vybraných pojmů z českého právníckého jazyka s analogickými pojmy v právnícké ruštině. V bakalářské práci bude provedena sémantická analýza polysémních, event. homonymních slov lišících se funkčněstylovým užitím, a to konkrétně v odborném stylu právníckém na straně jedné a prostěsdělovacím na straně druhé. Tato analýza se uskuteční prostřednictvím srovnání významů jednotlivých slov v běžných a právníckých slovnících. Navíc se provede analýza právních textů v oblasti obchodního práva s tím, že se porovnají vybraná slova v překladech právních textů z češtiny do ruštiny a obráceně.

Využila jsem zde metod pro vědeckou práci obvyklých, zejména metodu analýzy, syntézy a komparace. Prostřednictvím analýzy srovnávaných jevů lze identifikovat vlastnosti jednotlivých prvků a jejich strukturu. Metody analýzy bylo použito při vymezení prvků právníckého jazyka na základě hodnocení obecných charakteristik tohoto jevu. Syntéza je sice v různé formě přítomna ve všech kapitolách bakalářské práce, hlavní využití však měla jak při formulaci dílčích závěrů k jednotlivým otázkám, a také při sestavení celkových závěrů tohoto vědeckého výzkumu. Metoda komparace, která se skládá obvykle ze dvou prvků, z nichž jeden je *comparatum* (to, co se srovnává) a druhý *comparandum* (to, s čím se srovnává),¹ přispívá k vědeckému poznání prostřednictvím srovnání jednotlivých jevů a procesů. V závěrečné práci jsem prováděla porovnání na několika místech, zejména srovnávala historický vývoj právnícké ruštiny a češtiny, dále jsem se zastavila na současných zákonných požadavcích na jazyk a nakonec se zaměřila na komparace právní terminologie v textech, věnovaných vzniku společnosti s ručením omezeným.

Výběr literatury byl ovlivněn tématem bakalářské práce. Jako základ práce slouží slovníky spisovné ruštiny a češtiny, právnícké slovníky, vědecké články a jednotlivé pasáže v knihách, zabývající se problematikou právníckého jazyka. Problematikou

---

¹ KNAPP, V. *Vědecká propedeutika pro právníky*, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 87.

právního jazyka se zabývali zejména Viktor Knapp, Aleš Gerloch, František Hladiš, Jan Kořenský, Šugrina Je. S., Terechova Je.V., Golev N.D., Soboleva A.K. a mnoho dalších. Zákonné požadavky na jazyk se zkoumají pomocí platné právní úpravy, jež tuto otázku řeší. V České republice jsou požadavky na jazyk stanoveny v Legislativních pravidlech vlády. V jednotlivých subjektech Ruské federace existují k tomu dokonce i zákony. V praktické části, věnované právní terminologii v oblasti práva obchodních společností, autorka zejména porovnávala jednotlivé právní pojmy v ruštině a češtině na základě srovnání zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinného od 1. 1. 2014 a zákona Ruské Federace č. 51-FZ, ze dne 30. 11. 1994, občanský zákoník.

Jelikož přibližně polovina z použitých pramenů byla v ruštině, autorka zvolila způsob citování, ve kterém uváděla primární název zdroje v ruštině dle požadavků ruských vysokých škol a v závorkách pak nabídla překlad jména autora a zdroje do češtiny. Citace českých pramenů vychází z Bibliografické citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2.

Práce se skládá ze tří kapitol. První kapitola je věnovaná vývoji právní terminologie, jak v ruském, tak i v českém jazyce. Za účelem upřesnění zkoumavého jevu, autorka vymezuje jednotlivé pojmy, jež se vyskytují v bakalářské práci. Na konci této kapitoly je pro účely této práce poskytnuta definice pojmu „právnícký jazyk“.

Druhá kapitola se zabývá rysy právníckého jazyka. Autorka se od začátku věnuje popisu vlastností jazyka, jež se používá v komunikaci v oblasti práva z hlediska teorie. Dále pak probírá zákonné požadavky na jazyk právních předpisů, které vyplývají z ustanovení ruského a českého práva.

Poslední část této vědecké práce je zaměřena na praktickou stránku srovnání právních terminů při překladech právních textů z ruštiny do češtiny a obráceně. Zde mimo jiné autorka nabízí výsledky svého menšího výzkumu, věnovaného překladu homonymních pojmů v těchto dvou slovanských jazycích. Výzkum se prováděl prostřednictvím dotazníků, jež byly distribuovány mezi studenty předmětu *Ruština pro právníky* na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v letním semestru školního roku 2013/2014. V závěru autorka poskytuje shrnutí informací, které tvoří klíčové body bakalářské práce.

KAPITOLA I.

DEFINICE POJMU „PRÁVNICKÝ JAZYK“

1.1. *Upřesnění jednotlivých pojmů*

Jelikož se zde bude psát o vymezení určitého pojmu, pro upřesnění stanovíme, co je pojem a co je definice a který z těchto termínů budeme zkoumat. Dále by autorka ráda upřesnila synonymičnost slov „jazyk“ a „mluva“, a pak by se zaměřila na stanovení definice „profesní mluvy“, aby na jejím základě mohla začít uvažovat o vlastní definici „právníckého jazyka“, zejména o tom, co se právníckým jazykem rozumí na území České republiky a Ruské federace.

Začneme popisem rozdílu mezi slovy „pojem“ a „definice“. Pokud jde o první z nich, myslí se tím krátké pojmenování jevu, synonymem by bylo slovo „termín“.² Pojem by se měl skládat z ne více než pěti slov, ideálně ze dvou. Pod definicí se rozumí soubor vlastností a charakteristik jevu, jinými slovy je to vymezení. Vymezení musí obsahovat nezbytné a postačující znaky tohoto jevu. S ohledem na toto vysvětlení se dále budeme zabývat definicí pojmu „právnícký jazyk“. Jelikož se v jednotlivých pracích autorka potkala s používáním slov „jazyk“ a „mluva“ v kombinaci se slovem „právnícký“, nebo „profesní“, zde by ráda upřesnila, jak vnímá tato slova s ohledem na téma bakalářské práce, zejména by se zaměřila na vysvětlení jejich synonymičnosti.

Ve svém velice úzkém významu může slovo „mluva“ znamenat pouze mluvený projev, avšak většina slovníků pokládá tento termín za synonymní se slovem „jazyk“. Například ve *Slovníku spisovného jazyka českého*³ slovo „mluva“ je vymezeno za prvé jako schopnost mluvit, způsob mluvení, řeč a za druhé jako jazyk, řeč, dílčí jazykový útvar, osobitý způsob řeči vlastní jednotlivci (popř. i jen jednotlivému projevu, dílu) nebo skupině lidí, národu. Všeobecná encyklopedie *Universum*⁴ z roku 2001 popisuje mluvu jako užívání jazyka v dorozumívacím procesu a dále jako souhrn jazykových a slovních

---

² ШУГРИНА, Е.С. Техника юридического письма: Учеб.-практ. пособие. - М., 2000. – с. 63 (Šugrina, E.S. *Technika právníckého psaní*, Moskva, 2000, s. 63).

³ *Slovník spisovného jazyka českého*. A-M. Díl I.

⁴ *Universum: všeobecná encyklopedie*. D. 7., Or-Q / [vydáno s použitím podkladů německého originálu *Das Bertelsmann Lexikon*; autoři původního vydání Eva Ambros ... et al. ; ved. autorského kol. českého vyd. Josef Čermák]. Vyd. 1., Praha: Euromedia Group-Odeon, 2001, 655 s. : čb. a barev. fot., obr.

prostředků charakteristických pro určitou složku národního společenství i jednotlivce (mluva měšťanská, myslivecká). Ve *Slovníku spisovného jazyka českého* za vedení B. Havránka⁵ se slovem jazyk také rozumí mluva: „soubor vyjadřovacích a sdělovacích prostředků vlastní příslušníkům urč. společenství jako nástroj myšlení a dorozumění; mluva, řeč: j. národní; celonárodní j.; spisovný j.; j. český, slovenský; j. mateřský; učít se cizím j-ům; mrtvý, živý, umělý j.; někdy jen dílčí jazykový útvar n. užití jazyka: hovorový, obecný j.; básnický, odborný j.;...“. Ve *Velkém slovníku ruských synonym* Trišina⁶ najdeme také, že jedním ze synonym slova „jazyk“ je slovo „mluva“. Lze z toho odvodit, že mohou jednotlivá slovní spojení zahrnovat jak slovo „mluva“, tak i „jazyk“ – a znamenat v podstatě to stejné. Autorka si je samozřejmě vědoma toho, že lze pojmy „jazyk“ a „mluva“ rozlišovat v určitém kontextu, nicméně, s ohledem na výše uvedené a pro účely této práce bude tudíž považovat slova výše zmíněná za slova synonymní.

Než se dostaneme k pojmu „právnícký jazyk“, bylo by zapotřebí na okamžik věnovat pozornost pojmu „mluva profesní“. Základní mluvnice českého jazyka pod ním rozumí užívání některých nespisovných jazykových prostředků v neoficiálních projevech skupiny lidí, kteří mají společné povolání nebo se zabývají stejnou činností.⁷ Autoři elektronické příručky *Čeština po síti*⁸ dodávají, že tato mluva vzniká mezi příslušníky určitého zaměstnání, kteří ve snaze o jazykovou hospodárnost a ekonomičnost si vytvářejí zkrácená pojmenování reálií své profese (častá je univerbizace, tvoření jednoslovných pojmenování z víceslovných). Jako příklad právníckých zkratk bych chtěla uvést tuto větu: „Veškeré informace vyvěsíme na ÚD (úřední deska).“

Je to rozhodně jedna strana mince, když se však podíváme na mluvu právníků, používanou v oficiálních projevech, nebo právních textech, nelze říci, že je to jazyk nespisovný. Odborná komunikace probíhá na základě používání odborných termínů, které ulehčují komunikaci mezi odborníky. Vedle cíle textové srozumitelnosti tato komunikace

---

⁵ *Slovník spisovného jazyka českého* / za vedení B. Havránka [et al.] zpracoval lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV, 2., nezměn. vyd., Praha: Academia, 1989.

⁶ ТРИШИН, В. Н. *Большой словарь-справочник синонимов русского языка системы ASIS*, версия 8.0, 3 июля 2012 г. на 431 тыс. слов (ТРИШИН В.Н. *Boľšoj slovar-spravočnik sinonimov ruskogo jazyka sistema ASIS*, 2012).

⁷ STYBLÍK, V., ČECHOVÁ, M., HAUSER, P., HOČNOVÁ, E. *Základní mluvnice českého jazyka*, Praha: Pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2004, s. 39.

⁸ *Čeština po síti* od Ostravské univerzity v Ostravě. Dostupné z <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm#a51a>.

sleduje také jazykovou stylistickou normu. Cíl textové srozumitelnosti v odborném textu sleduje proto kromě jazykové správnosti také terminologickou normu. Praxe odborné komunikace však ukazuje, že termín nejlépe srozumitelný pro určitou skupinu čtenářů, nemusí být vždy pojmenováním stanoveným terminologickou normou a tentýž termín může být různými odborníky různě interpretován.⁹

V článku ruského odborníka Grubova V. A. s názvem *Professionalnyj jazyk: genezis i razvitie naučnoj kategorii* najdeme takové pojetí odborného jazyka: je to sada jazykových prostředků, které se používají v jedné profesionálně omezené oblasti komunikace, s cílem zajistit vzájemné porozumění mezi lidmi, kteří pracují v této oblasti.¹⁰ S ohledem na výše zmíněné lze konstatovat, že při používání profesní mluvy nejde totiž jenom o usnadnění porozumění a ekonomii slovní zásoby, ale i o to, že určitým slovům se přidává přesně stanovený význam. Pokud vezmeme například slovo „zákon“, pro běžného uživatele je to kterýkoliv právní předpis. Když však mezi sebou mluví právníci, přesně vědí, že zákon je druh právního předpisu, který je schválen parlamentem (zákonodárným sborem) v legislativním procesu, má nejvyšší právní sílu a povahu primárního právního předpisu, na jehož základě mohou orgány moci výkonné (vláda, ministerstva a jiné správní úřady) vydávat sekundární (odvozené) právní předpisy.¹¹ Jazykovědec například jako zákon chápe pravidlo vymezující podmínky, za kterých dochází k jazykové změně, nikoliv za kterých jazykové jevy koexistují.¹² S přihlédnutím k tomu bude tato práce zaměřena hlavně na studium spisovného jazyka právníků, avšak pro větší ilustrativnost mohou být jednotlivé profesní „slangové“ výrazy použity jako ukázka.

Zajímavý je pohled na právníckou mluvu jako na druh nářečí. Autoři knihy *Vývoj českého jazyka a dialektologie* termínem „sociální nářečí“ označují soubory výrazových prostředků, které vznikly v souvislosti se společenským rozvrstvením.¹³ Pro tyto „stavovské jazyky“, neboli „profesionální nářečí“, je typické to, že zvláštní výrazy a cizí

⁹ PTÁČNÍKOVÁ, V. *Odborný jazyk v rámci interkulturní komunikace*. Elektronický zdroj - mig-komm.jcu.cz/doc/wiki/wiki1.doc.

¹⁰ ГРУБОВ, В.А. *Профессиональный язык: генезис и развитие научной категории* // Вестник СГУ. Вып. 65 (6). Научный журнал. Ставрополь, 2009. - 272 с. - С. 29-34. (Grubov V.A. Professionalnyj jazyk: genezis i razvitie naučnoj kategorii). Dostupné z <http://vestnik.stavsu.ru/65-2009/05.pdf>.

¹¹ HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*, Praha: C.H. Beck, 2009.

¹² *Slovník spisovného jazyka českého* / za vedení B. Havránka [et al.] zpracoval lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV, 2., nezměn. vyd., Praha: Academia, 1989.

¹³ CURÍN, František. *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. Učebnice pro pedagogické fakulty. Učebnice pro vysoké školy, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, s. 164.

slova, jež jsou součástí jejich slovní zásoby, mají charakter odborných termínů. Na rozdíl od slangu a argotu je zde snaha o určitost. Nejrozšířenější postup uplatňující se při tvoření profesionálních pojmů je vyjádření dvouslovných nebo víceslovných spojení jedním výrazem (univerbizace).¹⁴ Jako příklady lze uvést následující: úzetko – úplná znění zákonů, předběžko – předběžné opatření, odvolačka – odvolací řízení, a jiné.

Jazyk národa, stejně jako mluva jeho jednotlivé skupiny, je nerozdílně spojen s dějinami, proto při analýze právní terminologie v ruštině a v češtině se autorka bude krátce věnovat jejímu vzniku a vlivu jiných jazyků na její utváření. Má to význam obzvláště pro srovnání češtiny a ruštiny, jelikož dějiny Ruska a České republiky jsou těsně propojeny.

1.2. Vývoj české právní terminologie

Mezi nejstarší známé samostatné česky psané věty patří věty připsané k zakládací listině litoměřické kapituly (13. století), které jsou právního původu:

Pauel dal geft plofcoucih zemu (v přepise: Pavel dal jest Ploškovcích zem' u).

Wlah dalgeft dolaf zemu ifuiatemu ſcepanu ſeduema duſnicoma bogucea aſedlatu (v přepise: Vlach dal jest Dolás zem' u i sv'atému Ščepánu se dvěma dušníkoma Bogučēja a Sedlatu.).¹⁵

Z právního hlediska by mohly obě tyto věty sloužit jako ukázka jedněch z prvních darovacích smluv. V kterémkoliv případě, bez ohledu na právní klasifikaci, jsou to příklady právní mluvy té doby. Potvrzení tohoto názoru najdeme i v *Základní mluvnici českého jazyka*, kde je poznamenáno: „První česky psaná literatura byla především právní a náboženská“.¹⁶ Jelikož v tomto období církev byla těsně spojena se státem a stát je tvůrcem práva, nelze úplně přesně oddělit jazyk náboženský od právního. Mravní, duchovní zákony stanovily základ pro soudní systém. Navíc církev vykonávala

---

¹⁴ HLADIŠ, František. *K charakteristice profesní a slangové mluvy v právní komunikaci*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Iuridica, č. 2, 2000. s. 84.

¹⁵ CUŘÍN, František. *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. Učebnice pro pedagogické fakulty. Učebnice pro vysoké školy, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, s. 210.

¹⁶ STYBLÍK, V., ČECHOVÁ, M., HAUSER, P., HOČNOVÁ, E. *Základní mluvnice českého jazyka*, Praha: Pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2004, s. 21.

funkce současných exekutorů a dohlížela na dodržování právních předpisů, za které lze v některém smyslu považovat Slovo Boží.

V 14. století čeština proniká do literatury a úředního styku, což nepochybně vedlo k vytváření i právní terminologie. V tomto období se objevují první česky psané knihy, zejména překlady. Karel IV. nechává vyhotovit první překlad Bible do češtiny. Přibližně ve stejné periodě vydal také první psané zemské právo (*Majestas Carolina*).¹⁷ V tuto dobu byla vytvořena česky psaná *Dalimilova kronika*. K ryze právním zdrojům ze 14. st. Patří také *Kniha rožmberská*. Je to právní text, kde najdeme výklad práv a právníkou terminologii (např. hlava = vražda).

Ke zdrojům právní doktríny patří nepochybně knihy Petra Chelčického *O trojím lidu* (1425), spis, který odsuzuje středověké dělení společnosti na tři stavy – kněžský, vojenský a robotný, a *Siet viery pravé* (1440 – 1443), ve které se kritika církve spojuje s touhou po spravedlivé společnosti. Viktorin Kornel ze Všehrd napsal významné právní dílo s názvem *O právech, o súdiech i o dskách země české knihy devatery* (1494-9).¹⁸ Další ukázkou právní terminologie by mohla být *Bible kralická* (1579 – 1594).

Josef Vintr ve článku *Staročeská právní terminologie do doby Husovy* hodnotí starší právní jazyk takto: „terminologie nejstarších česky psaných listin se od ostatních právních textů odlišuje větším množstvím přejatých slov (např. artikul, bula z latiny, clo, burgmistr z němčiny atp.). Shody v českých termínech ukazují, že i právní jazyk listin tvoří s jazykem ostatních právních památek jednotný systém.“¹⁹

Období od poloviny 17. století do druhé třetiny 18. století bylo poznamenáno vynucenou emigrací české nekatolické inteligence po bitvě na Bílé hoře. Převážná část inteligence, která byla schopna komunikovat za použití právní terminologie, byla zničena během války. Vedlo to k tomu, že od konce 17. století docházelo k omezení fungování spisovného jazyka obecně, který nejdříve ustoupil z oblasti vědy, postupně i z větší části náročné literatury a nakonec i z oblasti administrativní, t.j. právní.

---

¹⁷ MAREŠOVA, Hana. *Základy historické mluvnice češtiny*. Vývoj jazyka. Katedra českého jazyka a literatury. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Elektronický zdroj – <http://kcjl.upol.cz/zshml2008/vyvoj.pdf>.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ VINTR, Josef. *Staročeská právní terminologie do doby Husovy*//Naše řeč, ročník 54 (1971), číslo 5. Elektronický zdroj – <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5592>.

Dalším obrovským zásahem do fungování právnické češtiny bylo vydání Obnoveného zřízení zemského dne 10. května 1627 pro Čechy a dne 10. května 1628 pro Moravu. Počínaje tímto datem v úředním styku byla čeština rovnoprávná s němčinou, což postupně vedlo k úplnému odstranění češtiny ze státní správy. V našem případě to znamenalo, že česká právnická terminologie byla nahrazena německou. Vliv němčiny proto je pociťován i dnes.

Pokud jde o češtinu v běžné komunikaci, snahy císaře Josefa II. o zavedení němčiny jako jednotného státního jazyka se ukázaly jako nereálné. Vesničané mluvili pořád česky. Může se zdát, že pro právní jazyk to nemělo žádný vliv, avšak jak se později zprostředkovaně ukázalo, díky obyvatelům venkova se čeština zachovala a mohla být obrozena úsilím představitelů národního obrození. Spolu s běžným jazykem se zachránila i jednotlivá právní slova, ze kterých díky úsilí obrozenců vzrostl právnický jazyk, jak ho známe teď.

Patent o zrušení nevolnictví z roku 1781 umožnil pohyb venkovského obyvatelstva do měst, což usnadnilo realizaci myšlenek národních buditelů na obnovu českého jazyka. V té době se objevují také puristické snahy o očištění češtiny od skutečných či domnělých germanismů. K obnově české slovní zásoby přispělo zejména vydání pětidílného *Slovníku česko-německého* (1835–1830) Josefa Jungmanna, který také studoval práva a nepochybně ovládal právní terminologii. Díky nadšení jeho, i dalších českých vědců, bylo vytvořeno i odborné české názvosloví, zejména právnické.

Kancelář Slovníku jazyka českého v letech 1935 – 1957 vydala *Příruční slovník jazyka českého* (vycházel nejprve v sešitech). Po 2. světové válce byla Kancelář přeměněna na Ústav pro jazyk český (1946), jehož úkoly se rozšířily o zkoumání českých nářečí, dějin češtiny a problematiky současného jazyka v podobě písemné i mluvené, stylistiky, jazykové kultury aj.

Jednou z publikací Ústavu pro jazyk český je sbírka statí s názvem *Český jazyk na přelomu tisíciletí*, kde mimo jiné najdeme článek Jana Kořenského *Jazyk právní komunikace*. Jedna část tohoto článku je věnovaná dějinám české právnické mluvy. Autor zde píše, že v letech 50. měla na český právní systém velký vliv ruská právní kultura

prostřednictvím sovětského práva a v 90. letech, když se Česká republika stala samostatným státem, ji vystřídalo kontinentální anglosaské právo.²⁰

Konec 90. let a začátek nového tisíciletí je poznamenán vlivem práva Evropské unie. Od vstupu České republiky do Evropské unie (1. května 2004) platí v České republice také prameny evropského komunitárního práva, přičemž významná část již byla implementována do zákonů a dalších právních předpisů.²¹ Dnes obsah zhruba 70 až 80 % právních předpisů přijímaných v členských státech více či méně ovlivňuje evropské právo. Nepochybně tento vliv působí i na právní jazyk, zejména na terminologii.

1.3. Vývoj ruské právní terminologie

Vznik právní terminologie je velmi těsně spojené se vznikem státnosti. Ruské zákony pocházejí z Kyjevské Rusi a nadále se vyvíjely v Moskevském knížectví. 15. – 17. století v dějinách Moskovie je ovlivněno formováním jednotného státního území. V této souvislosti je zvláště důležitá aktualizace právních předpisů a rozvoj nových právních základů státní moci. Vývoj právního systému vyžadoval vytvoření zákoníků. V 17. století byl vytvořen důležitý univerzální zákoník s názvem Sobornoje uloženině z roku 1649,²² který kodifikuje právní normy sociálních vztahů v Moskevském státě. Tento dokument hrál významnou roli při stanovení ruské právní terminologie.

V epoše Ruského impéria až do začátku roku 1917 byly prameny práva Ruské říše vyhlášky a manifesty cara a jím schválené dokumenty (předpisy a nařízení, atd.). Od roku 1906 byly zákony schvalovány Státní dumou a Státní radou. Důležitým právním pramenem v tomto období byl Kodex zákonů Ruské říše (Svod zakonov Rossijskoj Imperii) z roku 1832, který nabyl platnosti 1. ledna 1835.²³ Mimoto v jednotlivých zemích existovala řada místních zákonů. Například Obchodní zákoník Napoleona v království

---

²⁰ KOŘENSKÝ, Jan. *Jazyk právní komunikace*. In František Daneš a kol.: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Akademia, 1997, s. 87.

²¹ TÝČ, Vladimír. *Úvod do mezinárodního a evropského práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 100 s.

²² БЛАГОВА, Надежда Георгиевна. *Становление русской юридической терминологии в начальный период формирования национального языка*, диссертация, Мурманск, 2002. (Blagova N.G. Stanovení ruské právní terminologie na počátcích stanovení ruského jazyka). Dostupné z www.dissercat.com.

²³ ВЛАДИМИРСКИЙ –БУДАНОВ, М. Ф. *Обзор истории русского права*. М.: Издательский дом «Территория будущего», 2005. — 800 с. (Vladimirskij-Burdanov. Přehled dějin ruského práva). URL: http://dugward.ru/library/katalog_alfavit/vladimirskiy_budanov.html.

Polském. Ve velkovévodství Finska byl uznáván Generální kodex Švédského království, který byl schválen v roce 1763. V západních provinciích (bývalých zemích společenství) až do roku 1840 (v Mogilevě a Vitebsku až do roku 1831) platily Litevský statut, Vislitský statut z roku 1374 a další.

Za éry Sovětského svazu hodnotila marxisticko-leninská ideologie právo jako vůli národa sepsanou ve formě zákona. Právní terminologie zde byla společná pro veškeré republiky. Nejen obsah, ale občas i čísla paragrafů byly stejné v sovětském zákoníku a zákonících republik. Jako příklad lze uvést článek 7 Základu občanského práva Svazu SSR a republik²⁴ a článek 7 Občanského zákoníku Ukrajinské SSR²⁵ s názvem Ochrana cti, důstojnosti a obchodní pověsti.²⁶ Z toho lze odvodit, že právní terminologie, která vznikala v této době na území Svazu socialistických republik, bude velmi podobná, zejména ukrajinské a ruské právní názvosloví.

Na začátku devadesátých let, po rozpadu Svazu SSR, zvolilo Rusko svou vlastní cestu a proběhla další velká změna v právní terminologii. V této periodě se v právní komunikaci začala zase objevovat slova z 18.–19. století s novým aktualizovaným významem²⁷. Patří sem například slovo „gubernátor“. Historicky se tímto názvem pojmenovával náčelník gubernie v dorevolučním Rusku²⁸, nyní však je to pojmenování pro vrcholný orgán veřejné správy velkého města nebo kraje na území Ruské federace.

---

²⁴ Основы гражданского права СССР № ч. 2212-1, 31.5.1991. (Základy občanského práva Svazu SSR a republik č. 2212-1 ze dne 31.5.1991) // Ведомости СНС и ВС СССР, 26.6.1991, ч. 26, čl. 733.

²⁵ Цивільний кодекс Української СРР №. 1540-VI, 18.07.1963. (Občanský zákoník Ukrajinské SSR č. 1540-VI ze dne 18.07.1963). Dostupné z <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/1540-06>.

²⁶ Text v ruštině: „Статья 7. Защита чести, достоинства и деловой репутации“

1. Гражданин или юридическое лицо вправе требовать по суду опровержения порочащих его честь, достоинство или деловую репутацию сведений, если распространивший такие сведения не докажет, что они соответствуют действительности.“

Text v ukrajinštině: „С т а т т я 7. Захист честі і гідності та ділової репутації“

Громадянин або організація вправі вимагати по суду спростування відомостей, що не відповідають дійсності або викладені неправдиво, які порочать їх честь і гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди їх інтересам, якщо той, хто поширив такі відомості, не доведе, що вони відповідають дійсності.“

²⁷ СМІРНОВА, Н.В. *Развитие терминологии гражданского и административного права в русском языке XVIII века*, Мурманск, 2009. (Smirnova, N.V. Rozvoj terminologie občanského a správného práva v ruském jazyce XVIII. století). Přístupné na <http://www.dissercat.com/content/razvitie-terminologii-grazhdanskogo-i-administrativnogo-prava-v-russkom-yazyke-xviii-veka>

²⁸ ОЖЕГОВ, Н.Ю. *Толковый словарь Ожегова*. 1949-1992. (Ožegov N. Ju. Výkladový slovník Ožegova). Dostupný z <http://dic.academic.ru/contents.nsf/ogegova>.

1.4. Termín „právní jazyk“ pro účely této práce

Pokud budeme mluvit o pojmu český právní jazyk, bylo by vhodné přihlédnout k názoru Františka Hladiše: „Chceme-li uplatňovat pojem „právní jazyk“, musíme si především uvědomit, že tento název má do určité míry profesní charakter, nebo z povahy věci vyplývá, že jazyk je soubor prostředků umožňujících komunikaci (zvuková nebo grafická podoba, mluvnický a lexikální systém, slovní zásoba), nikoli jen funkční výběr jeho jednotlivých složek. Dalo by se zjednodušeně říci, že většina prvků jazyka je společná všem promluvám, složka speciální představuje jen menší, samozřejmě velmi důležitou část, příznačnou pro ten který funkčně zaměřený projev. Z hlediska pojmové přesnosti je třeba chápat označení „právní jazyk“ jako termín pracovní (podobně jako se mluví o literárním jazyce, jazyce vědy atd.).“²⁹

Česká věda, zejména *Velký slovník naučný*³⁰ nabízí vymezení pojmu „právní jazyk“ jako speciální prostředek právní komunikace, tj. přenosu právních informací, které obsahují sdělení o právní normě, charakteristiku právních kategorií a institutů a argumentaci či interpretaci spjatou s existencí a realizací práva.

Vzhledem k tomu, že v jedněch textech narazíme na slovní spojení „právní“, v jiných však na „právní jazyk“, vzniká otázka, které z těchto slov je běžné pro slovní spojení se slovem jazyk. Prozkoumáme zde proto tyto dva adjektiva.

Ve Slovníku spisovného jazyka českého za vedení B. Havránka adjektivum „**právní**“ je vymezeno jako „příd. 1. k právo 2: p. řád; p. předpis; p. stránka věci; p. postavení; p. platnost; p. účinnost opatření; p. prostředek; p. ochrana; uplatňovat nárok p. cestou; p. zástupce advokát; p. porada; p. oddělení podniku; ústavně p. výbor Národního shromáždění; p. věda; přirozený p. cit (Olb.) pro právo; zast. p. léta (Jir.) plnoletost, zletilost; odb. p. vada, chyba (koně) kt. opravňuje ke zrušení koupě ap.; práv. p. norma; p. pravidlo stanovené n. potvrzené státní mocí; rozsudek nabyt p. moci, je v p. moci; p. subjekt mající způsobilost k právům a povinnostem; p. nástupce; p. instituce †2. k právo 5: p. posel (Wint.); → přísl. k 1 právně: p. závazné ujednání; p. neplatná smlouva; p.

²⁹ HLADIŠ, František. „Právní jazyk“ z hlediska současných diskusí o spisovné češtině. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Iuridica, č. 1, 1999. s. 52.

³⁰ Velký slovník naučný: encyklopedie Diderot, Vyd. 1. Praha: Diderot, 1999.

administrativní terminologie; → podst.právnost v. t.³¹ Ve stejném slovníku pod slovem „**právnícký**“ se rozumí „příd. k právník, k právníctví: p. sloh; p. smysl; p-á fakulta; p-á studia; p. spis juridický; p-á argumentace; p. formalismus, p. princip právní, juristický; p. postup; práv. p-á osoba sdružení osob n. majetku jako právní subjekt (op. fyzická); → přísl. právnícky: p. strohý způsob; p. odůvodnit, formulovat; provést něco p. právně; p. neudržitelný důvod“. ³² Jelikož tento slovník nenabízí přímo slovní spojení „právní jazyk“, nebo „právnícký jazyk“, je těžké usoudit, které ze spojení má jaký přesný význam.

Jan Kořenský se zaměřuje na pojem „jazyk právní komunikace“. Tvrdí tedy, že právní jazyk je specifickým funkčním jazykem v rámci češtiny jako národního jazyka, jenž předpokládá existenci příslušných funkčních řečí uskutečňujících se v dané oblasti společenské činnosti.³³ Vychází přitom z koncepce, vymezené pražským jazykovědným strukturalismem. Dle Viktora Knappa, jazyk právní je jazykem, jímž právníci mluví o právu.³⁴

Analýza knižních a dalších literárních zdrojů ukazuje, že se v literatuře potkáme častěji se slovní kombinací „právní jazyk“. Mohlo by to však znamenat, že jde tudíž o jazyk právních předpisů. Pokud bychom se zaměřili na vazbu „právnícký jazyk“, dalo by se říci, že se tímto myslí spíše jazyk používaný právníky. Slovní spojení „právnícký sloh“ tomu napovídá. Nicméně, praxe svědčí, že pojmy „právní jazyk“ a „právnícký jazyk“ jsou synonymické ve způsobu, jakým jsou používány. S ohledem na toto, budou i v této práci působit jako slovní spojení, jež jsou vzájemně nahraditelná.

Na základě výše uvedeného nabízíme následující definici pojmu „**právnícký jazyk**“: **soubor lingvistických prostředků, které se využívají v komunikaci v oboru práva.** S ohledem na tento pojem dále budeme hodnotit rysy právníckého jazyka.

---

³¹ *Slovník spisovného jazyka českého* / za vedení B. Havránka [et al.] zpracoval lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV, 2., nezměn. vyd., Praha: Academia, 1989.

³² *Slovník spisovného jazyka českého* / za vedení B. Havránka [et al.] zpracoval lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV, 2., nezměn. vyd., Praha: Academia, 1989.

³³ KOŘENSKÝ, Jan. *Jazyk právní komunikace*. In František Daneš a kol.: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Akademia, 1997, s. 84.

³⁴ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 120.

KAPITOLA II.

RYSY PRÁVNICKÉHO JAZYKA

2.1. Úvodní poznámky

Právnícký jazyk má svůj zvláštní styl, který se vymezuje jenom jemu příslušnými rysy. Marina Leonidova Davidova, kandidát právnických věd a vedoucí katedry mezinárodního práva Volgogradské státní univerzity, ve své stati *K otázce stylu jazyka práva*³⁵ píše, že z hlediska stylistické originality lze vymezit čtyři úrovně právního jazyka: 1) jazyk právních aktů, 2) jazyk aplikací práva a dalších individuálních aktů, 3) profesionální jazyk právníků a 4) jazyk právní doktríny.

Významný český právní teoretik mezinárodního rozsahu akademik Viktor Knapp vymezuje tři hlavní varianty právního jazyka: 1) jazyk právních předpisů; 2) jazyk soudního rozhodování a 3) jazyk právního zastupování.³⁶

S ohledem na výše zmíněné názory teoretiků právní vědy lze obecně mluvit o základním třídění jazyka v oblasti práva v těchto rovinách:

- jazyk právních předpisů – je jazykem zákonodárce a občas je také pojmenován jako legislativní;
- jazyk soudního rozhodování – ten, s kterým se setkáváme v soudních síních a také v rozsudcích soudů;
- jazyk advokátů, koncipientů, právních asistentů v advokátních kancelářích, nebo všech těch, kdo právo používají v pracovní činnosti za účelem právní komunikace;
- jazyk právní vědy – nalezneme ho v komentářích k zákonům, právnických učebnicích, článcích na stránkách odborných časopisů, atd.

Je nezbytné poznamenat, že toto dělení je pouze relativní, protože, když například soudce píše svůj rozsudek, nepochybně cituje zákon, používá výrazy přesně tam stanovené, a tak se jazyk legislativní stává právním jazykem soudcovským. Stejně tak,

³⁵ ДАВИДОВА, М.Л. *К вопросу о стиле языка права*. (Davidova M.L. *K otázce stylu právního jazyka*).

URL: [http://konference.siberia-](http://konference.siberia-expert.com/publ/doklad_s_obsuzhdeniem_na_sajte/davydova_m_l_k_voprosu_o_stile_jazyka_prava/2-1-0-70)

[expert.com/publ/doklad_s_obsuzhdeniem_na_sajte/davydova_m_l_k_voprosu_o_stile_jazyka_prava/2-1-0-70](http://konference.siberia-expert.com/publ/doklad_s_obsuzhdeniem_na_sajte/davydova_m_l_k_voprosu_o_stile_jazyka_prava/2-1-0-70).

³⁶ KNAPP, Viktor: *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 120.

když advokát připravuje odvolání, používá jazyk zákonodárce, a při odkazu na rozhodnutí soudu některé výrazy z jazyka soudcovského. Právní věda je nepochybně také založena jak na zákonodárství, tak i na soudní a advokátní praxi. Když praktikující právníci hledají odpovědi na své otázky v komentářích k zákonům, jazyk právní vědy se stává jejich jazykem.

Připomeneme Františka Hladiše a zopakujeme, že pojetí „právnícký jazyk“ je ryze efemérní. Jak víme, národní jazyk, zahrnuje spisovnou češtinu, hovorovou češtinu, teritoriální dialekty a interdialekty.³⁷ Právnícká mluva je pouze poloútvarem a nemůže existovat odděleně od jazyka národního. Podívejme se do tabulky stratifikace českého jazyka doktorky Any Adamovičové.³⁸

Stratifikace českého jazyka		
	spisovná čeština	Strukturní útvary
Běžně mluvená čeština	hovorová	
	interdialekty – obecná čeština	
	dialekty	
	slang	Nestrukturní útvary
	argot	
	profesní mluva	

Z této tabulky je vidět, že prostředky, jež se objevují v procesu komunikace v oboru práva, mohou teoreticky zahrnovat v podstatě všechny útvary, a to jak strukturní, tak i nestrukturní.

Pro ilustraci uvedu jako příklad imaginární rozhovor mezi právníky: „Honzo, nevíš, prosím, ti naši klienti, oni kupují věc movitou, nebo nikoliv? Ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu v preambuli se píše, že státy, které jsou stranami této úmluvy, jsou si vědomy, že zásady svobodného souhlasu, dobré víry a pacta sunt servanda jsou všeobecně uznávány. Myslíš si, že to platí i v Česku? Ten vejbor na to nahlíží asi nějak jinak, když apelačku nám zamítli, přestože si myslím, že ten mládek byl dost dobrej.“

³⁷ HOUŽVIČKOVÁ, M., HOFFMANNOVÁ, J. *Čeština pro překladatele. Základy teorie, interpretace textů, praktická cvičení*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012, s. 119.

³⁸ Vyučující v bakalářském a navazujícím magisterském programu Čeština pro cizince na filozofické fakultě Karlovy univerzity, autorka publikací *Basic Czech, Nebojte se češtiny* a dalších.

V uzetku jsem kontroloval, že nám to měli dát. A k tomu teď přišla ještě ta blbá exekučka.³⁹

Jednotlivá slova z tohoto rozhovoru právníků zde lze přiřadit k dalším kategoriím:

1. Výrazy obecně české a hovorové: kupujou, mladej, dobrej, vejbor, nám to měli dát.
2. Právní slang: mladej, uzetko, exekučka, apelačka.
3. Latinismy: *pacta sunt servanda*, *preambule*.
4. Knižní výrazy: nikoliv, věc movitá, nahlížet.
5. Složité přechodníkové konstrukce: „státy, které jsou stranami této úmluvy, jsou si vědomy, že zásady svobodného souhlasu, dobré víry a *pacta sunt servanda* jsou všeobecně uznávány“.

Příklad ukazuje barevnou paletu jazykových prostředků využívaných právníky. Vzhledem k tomu, že běžnou komunikaci mezi lidmi kteréhokoliv povolání nelze prozkoumat v celku a s ohledem na rozdíly ve spisovném, hovorovém a nespisovném jazyce, pro účely této práce se dále zaměříme primárně na jazyk právních předpisů.

Pro jazyk právníků je charakteristická dlouhodobá stabilita v užívání jednotlivých jazykových prostředků. U závažných dokumentů, jako jsou zákony, můžeme pozorovat v jisté míře sklon k archaizaci jazyka s velmi pozvolným přejímáním nových prvků vyplývající z toho, jak se jazyk pozměňuje. I v zákonech z posledního období se zachovávají spíše podoby kodifikované v *Pravidlech českého pravopisu* z roku 1957 než podoby nově zavedené ve vydání Pravidel z roku 1993.⁴⁰ Jako příklad uvedme infinitivní koncovkou „ti“. Například v českém překladu Charty Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, najdeme ve článku 1 infinitivy „zachovati“, „rozvíjeti“, „uskutečňovati“, „býti“.⁴¹ Tyto „starší“ podoby jsou podporovány i dalšími, méně

---

³⁹ Příklad je pouze ilustrativní, vymyšlený pro účely této práce. Autorka se pokoušela o získání obdobného skutečného rozhovoru právníků, rozhodla se však nakonec zůstat u této varianty vzhledem k tomu, že by nebylo možné nalézt tak velké množství různých jazykových prostředků v tak krátkém úseku.

⁴⁰ HLADIŠ, František. *K charakteristice profesní a slangové mluvy v právníkové komunikaci*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Iuridica, 2000, s. 83.

⁴¹ Čl.1 Charty Spojených národů: „Cíle Spojených národů jsou tyto:

1. zachovati mezinárodní mír a bezpečnost a k tomu cíli podnikati účinná kolektivní opatření, aby se předešlo a odklidila ohrožení míru a byly zkruseny útočné činy neb jiná porušení míru a bylo dosaženo

obvyklými prostředky, jako např. poněkud knižními výrazy ve víceslovných domácích termínech, jako jsou „ věc movitá“ nebo „nekalá soutěž“. Charakteristickým pro právnické texty je také užívání složitých přechodníkových konstrukcí, což nenapomáhá jejich srozumitelnosti.

Základními požadavky na mluvu právníků jsou přesnost, jasnost a jednoznačnost. Právní text může mít preskriptivní i deskriptivní charakter, avšak zvláštností právního jazyka je vidět v každém případě. Zvláštností právního jazyka je to, že věty preskriptivní a deskriptivní nejsou v právním jazyce totožné s gramatickými větami oznamovacími, rozkazovacími a přacími. Preskriptivní věty v právním jazyce bývají poměrně často vyjádřeny větami oznamovacími. Například, věta „Kdo úmyslně způsobí nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa tím, že rozšiřuje poplašnou zprávu, která je nepravdivá, **bude potrestán** odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.“⁴² má povahu zákazu a mohla by být v národním jazyce vyjádřena větou rozkazovací.

Profesor a děkan právnické fakulty UK v Praze, prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc. jako hlavní požadavky na právní jazyk, které by měl zohlednit jak advokát, tak i zákonodárce, vidí jednoznačnost, konstantnost a srozumitelnost používané terminologie.⁴³ Pod jednoznačností se rozumí, že každý výraz má jen jeden význam. Vzhledem k tomu, že právní jazyk je součástí přirozeného jazyka, musí se vyrovnávat s existencí synonym a homonym a s vágností (neurčitostí, resp. neostroší) významového pole určitých výrazů. Zákonodárce může vybrat jako legální jen určitý pojem a u vágních pojmů závazně vymezit jejich význam (tzv. legální definice). Sémantickou vlastností právního jazyka je nepřípustnost synonym.⁴⁴ Například mezi slovy „zletilost“ a „plnoletost“ právní jazyk volí první termín, který se konstantně používá ve všech právních předpisech. Avšak bývají situace, kdy zákonodárce záměrně používá synonyma. Tak v § 476b bývalého občanského

---

pokojnými prostředky a v shodě se zásadami spravedlnosti a mezinárodního práva úpravy nebo řešení těch mezinárodních sporů neb situací, které by mohly vést k porušení míru;

2. rozvíjetí mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činit jiná vhodná opatření na posílení světového míru;

3. uskutečňovatí mezinárodní součinnost řešením mezinárodních problémů rázu hospodářského, sociálního, kulturního nebo humanitního a podporováním a posilováním úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu plemene, pohlaví, jazyka nebo náboženství; a

4. býti střediskem, které by uvádělo v soulad počiny národů při dosahování těchto společných cílů.“

⁴² § 199 Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

⁴³ GERLOCH, Aleš: *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 107.

⁴⁴ KNAPP, Viktor: *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 125.

zákoníku najdeme větu „Závěť“, kterou nenapsal zůstavitel vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli.“⁴⁵ Zde je použito synonym „závěť“ a „poslední vůle“, avšak vzhledem k tomu že jejich význam se liší, tyto pojmy nakonec jsou zbavený synonymie. Nepřípustným v jazyku práva je také využití polysémních slov (slov s víceznačným významem), k nimž patří i homonyma anebo i homografy, slova, jež mají stejný gramatický tvar, ale mají různý význam. Na rozdíl od synonym, těmto slovům se nelze úplně vyhnout. S cílem jejich odlišení se používá kontext právního předpisu a napsání velkých a malých prvních písmen slova. Tak lze rozlišit mezi sebou nálezy Ústavního soudu ČR jako druh soudního rozhodnutí, a nálezy ve smyslu věci ztracené či opuštěné. Stejně tak, když píšeme „Senát“, myslí se tím horní komora českého parlamentu; „senát“ s malým „s“ znamená zpravidla soudní senát.

Když se mluví o konstantnosti používané terminologie, znamená to, že právníci by měli v rámci právního odvětví používat stejné pojmy a nepoužívat pojmy synonymní, aby se vyhnuli zmatku v pojmosloví. V právním jazyce platí požadavek, aby vždy, kdy je v textu právního aktu použit určitý pojem, bylo tím míněno totéž. Za tímto účelem jsou často v prvních člancích zákona stanoveny legální definice. Tyto definice mohou platit pro celý systém práva daného státu nebo-li působit v rámci jednoho odvětví. Ve výjimečných případech se právní definice může týkat výlučně právního předpisu, ve kterém je uvedena. Existují také mezinárodní vymezení pojmů, které se používají zpravidla v latině a mají stejný význam v právních systémech celého světa. Kupříkladu, právní zásada *pacta sunt servanda* (smlouvy se mají dodržovat) je zakotvena ve *Vídeňské úmluvě o smluvním právu*,⁴⁶ která byla ratifikována většinou států světa a zároveň je projevem mezinárodního obyčeje s platností *erga omnes* (vůči všem). Konstantnost právní terminologie ovšem neznamenají její historickou neměnnost.⁴⁷ Ke změnám a doplnění nebo rozšíření právní terminologie dochází se společenským rozvojem. Nevždy jde o vytváření úplně nové terminologie. Velmi často po pádu jednoho režimu probíhá návrat k terminologii, jež existovala před zavedením tohoto politického režimu. Tak například

---

⁴⁵ Občanský zákoník, č. 40/1964 Sb. Zrušen dne 1.1.2014.

⁴⁶ Je ratifikována 114 státy světa. Detaily ratifikace jsou přístupné z https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?&src=TREATY&mtdsg_no=XXIII~1&chapter=23&Temp=mt_dsg3&lang=en.

⁴⁷ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 120.

v roce 2014 nabyl platnosti nový občanský zákoník,⁴⁸ který zavádí novou terminologii. Například namísto slova „půjčka“ se teď používá slovo „zápůjčka“, termín „podnik“ je nahrazen termínem „závod“, slovní spojení „pacht závodu“ nahradil bývalé „nájem podniku“, atd. Takových nových slov a výrazů je v novém občanském zákoníku velké množství. Některé s těchto pojmů jsou opravdu nové, většina však bere základ v občanském právu platném za První republiky.

Srozumitelnost souvisí s tím, že právo je informační a normativní prostředek určený veřejnosti, má však své limity v odborných aspektech právní terminologie a používaných pojmů, převzatých z jiných vědních oborů. Je zapotřebí vyhledat správnou rovnováhu mezi srozumitelností a přesností právních textů. Navíc adresáti se liší svou úrovní vzdělání, proto je nezbytné také vycházet z toho, že nelze text udělat primitivním s vysvětlením úplně základních pojmů, protože pro zběhlejšího adresáta by většina vysvětlení v takovém textu byla zbytečná. Nelze však psát nebo mluvit ani velice sofistikovaným jazykem, protože tak adresát nepochopí význam jemu určeného textu. Pokud někdo zákonu nerozumí, plátí zásada „neznalost zákona nezbavuje odpovědnosti“.⁴⁹ Požadavek na srozumitelnost právní normy se splňuje nikoliv tím, že řeč práva „zlidoví“, ale tím, že je maximálně přesná s přihlédnutím k požadavkům sémantickým. Jazyk by se měl vyvarovat emocionálnímu zabarvení a ozdobnosti vyjadřování. Každé slovo by mělo mít pouze jeden určitý význam.

Odborný právnícký styl vyžaduje dodržování již výše zmíněných požadavků jednoznačnosti, přesnosti, ustálenosti a jednotnosti termínů, srozumitelnosti a neexpresivnosti.⁵⁰ Je nutné se vyhýbat zavádějícím konstrukcím, vyhledávat synonyma. Když v literárním textu opakování týchž výrazů je na závalu, v právnícké mluvě je naopak vyžadováno. Kde to jazyk dovoluje, aniž by došlo k pozměnění významu, je vhodné nahradit zbytečně dlouhé opisné výrazy kratšími. V rámci neexpresivnosti je nutno se vyhnout výrazům citově zabarveným či slangovým.

---

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Vstoupil v platnost dne 1.1.2014.

⁴⁹ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. S. 126.

⁵⁰ KOLKOVÁ, Lucie. *Nedostatky v překladech právních předpisů*. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy Univerzity, 2011/2012. Dostupné z http://is.muni.cz/th/74683/pravf_b/Nedostatky_v_prekладаch_pravnich_predpisu_Lucie_Kolkova_11.4.2012_tisk.pdf

Profesorka a vedoucí katedry ústavního a municipálního práva, paní doktorka Šugrina, ve své knize *Technika právního psaní* uvádí, že existují pouze tři základní požadavky k právnímu textu: přesnost, zřetelnost a důvěryhodnost.⁵¹ Na základě tohoto a všeho zmíněného, lze stanovit následující rysy odborného právního jazyka:

- Absence emočního zabarvení – měl by to být přímý a klidný styl, který by nevyvolával zbytečné emoce, a tak by sledoval vyjádření podstaty ustanovení právní normy.
- Spojenost (spojitost, logičnost) a důslednost výkladu materiálu – absurdita a roztržení myšlenek by velmi stěžovala pochopení a aplikací právního předpisu. Je to však obecný požadavek k oficiálním dokumentům.
- Přesnost. Velká přesnost může vyžadovat také opakování slov. Právní text není literární báseň, kde se autor snaží ukázat svou bohatou znalost jazykových prostředků – synonym, epitet, metafor. Například velmi často se na začátku zákona setkáme s článkem, ve kterém se stanoví definice za účelem unifikace významu jednotlivých právních ustanovení. Stejně tak na začátku smlouvy strany přesně vymezují její předmět. Když například jde o kupní smlouvu na nemovitost nadefinovanou ve smlouvě jako „dům“, nemůžeme v jiných člancích této smlouvy nazývat tento objekt budovou, stavením, barákem, nebo bytem, protože jinak by to vyvolávalo pochybnosti, co přesně se prodává, nebo kupuje.
- Zřetelnost a jednoduchost výkladu. Paní doktorka Šugrina nabízí použití krátkých vět, jejichž význam by byl snadno uchopitelný. Dle jejího názoru použití komplikovaných vedlejších vět ztěžuje porozumění právních textů. S tímto názorem nesouhlasí autorka disertační práce *Jazyk a styl zákonodárných aktů*, doktorka Krjukova E. A.⁵² Dle jejího názoru dlouhé věty nikoliv komplikují pochopení textu, ale naopak přispívají k jeho srozumitelnosti. Napomáhají upřesnění kontextu. Pravda však leží někde uprostřed: zákon nemůže být napsán primitivním jazykem, ani právník u soudu nemůže mluvit jako dělník. Nicméně,

---

⁵¹ ШУГРИНА, Е.С. *Техника юридического письма*: Учеб.-практ. пособие. - М., 2000. – с. 49 (Šugrina, E.S. *Technika právního psaní*, Moskva, 2000).

⁵² КРЮКОВА, Елена Александровна. *Язык и стиль законодательных актов*. Диссертация. Москва, 2003. (Krjukova Je. A. *Jazyk a styl právních aktů*). URL: <http://www.dissercat.com/content/yazyk-i-stil-zakonodatelnykh-aktov>.

zbytečné je slovíčkaření a sofistikované slovní kombinace, které za hezkým závojem schovávají prázdnotu. Takové projevy nejsou žádané v zákoně, který by měl sloužit k ochraně zájmů každého člověka ve společnosti. Není však také normální, když i člověk s vysokoškolským vzděláním má potíže s porozuměním svých práv a povinností.

Poté, co jsme probrali obecné rysy právního jazyka, zaměříme se na to, jaké požadavky na jazyk právních aktů jsou zakotveny v legislativních předpisech České republiky a Ruské federace.

2.2. Zákoné požadavky na jazyk právních aktů v České republice

V České republice se dočteme o zákonných požadavcích na jazyk právních aktů v usnesení vlády č. 188 ze dne 19. března 1998 s názvem Legislativní pravidla vlády, ve znění pozdějších předpisů.⁵³ Legislativní pravidla jsou usneseními vlády, která upravují postup ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy při tvorbě a projednání připravovaných právních předpisů a obsah a formu připravovaných právních předpisů.⁵⁴

Musíme souhlasit s názorem F. Hladiše, že „ačkoli tvorba právních předpisů se řídí Legislativními pravidly vlády České republiky,⁵⁵ je poučení o jejich jazykové stránce více než skoupé. Výslovně se uvádí, že návrh právního předpisu musí být terminologicky přesný a jednotný a zároveň jazykově a stylisticky správný, v textu právního předpisu se používá sloveso v oznamovacím způsobu přítomného času, zpravidla v jednotném čísle, cizí slova lze použít jen výjimečně, jsou-li součástí užívané právní terminologie, nebo... nelze-li je vhodně nahradit českými výrazy, a je vysloven požadavek, že v zájmu jazykové správnosti je účelné vyžadovat vyjádření příslušných vědeckých pracovišť (Legislativní pravidla, 1992).“⁵⁶ Bohužel za deset let se situace téměř nezměnila. V roce 1998 byla

---

⁵³ *Legislativní pravidla vlády*, usnesení vlády ze dne 19. března 1998 č. 188 //36/2010 LPr. Znění účinné od 11. 10. 2010.

⁵⁴ HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*, Praha: C.H. Beck, 2009.

⁵⁵ Jde o Legislativní pravidla vlády České a Slovenské Federativní Republiky schválena usnesením vlády České a Slovenské Federativní Republiky ze dne 19. března 1992 č. 188.

⁵⁶ HLADIŠ, František. „Právní jazyk“ z hlediska současných diskusí o spisovné češtině. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Iuridica*, č. 1, 1999. S. 52.

přijata nová Legislativní pravidla,⁵⁷ která, pokud jde o jazykovou úpravu, dokonce i zkrátila některé požadavky z roku 1992, například týkající se nezbytnosti provést konzultaci s vědeckými institucemi.

V čl. 2 Legislativních pravidel ve znění z roku 2010,⁵⁸ který stanoví Obecné požadavky na tvorbu právních předpisů, je poznamenáno, že je třeba dbát, aby právní předpis byl koncipován přehledně a formulován jednoznačně, srozumitelně, jazykově a stylisticky bezvadně. Článek 40 upravuje terminologii v právním předpisu: „Právní předpis musí být terminologicky jednotný. Zároveň je třeba dbát souladu s terminologií použitou v navazujících a souvisejících právních předpisech různé právní síly. Je-li nutné uvést nový právní termín, je třeba jej v právním předpise blíže vymezit.“ Pokud jde o jazykovou stránku, zde se opakují více méně stejné požadavky z roku 1992: v textu právního předpisu se používá oznamovacího způsobu přítomného času, zpravidla jednotného čísla; pozorně je třeba používat výrazů, které mají totožný tvar ve dvou, popřípadě více pádech. Cizích slov lze použít jen výjimečně, jsou-li součástí užívané právní terminologie, nebo užívá-li se jich běžně v jazyce upravovaného oboru a nelze je dost vhodně nahradit českým pojmem.

Takové omezené požadavky na jazyk právních textů nechávají zákonodárcům volný prostor pro porušování pravidel českého spisovného jazyka, navíc není zde nikde stanovena odpovědnost za porušení požadavku srozumitelnosti. Samozřejmě další otázkou je, kdo by měl hodnotit srozumitelnost právních předpisů a dle jakých kritérií. Požadavek jednotnosti v terminologii pouze v daném právním aktu také není postačující. Každý zákon nemůže do systému práva vnášet svou vlastní odlišnou terminologii. Měla by se dodržovat konsistence v celém právním systému státu.

Podíváme se dále, jak je úprava požadavků na jazyk právních předpisů zakotvena v právním řádu Ruské federace.

2.3. Zákonné požadavky na jazyk právních aktů v Ruské federaci

⁵⁷ Legislativní pravidla vlády schválená usnesením vlády ze dne 19. března 1998 č. 188 //36/2010 LPr znění účinné od 11. 10. 2010.

⁵⁸ Tamtéž.

Nezbytnost zákonodárného zakotvení požadavků, týkajících se jazyka a stylu zákonodárných aktů v Ruské federaci vyústila v projekt federálního zákona č. 96700088-2 „*O normativních právních aktech Ruské federace*“⁵⁹ již v roce 1996. Projekt dlouho rozebírali a upravovali v souladu s požadavky Právního departamentu, ale nakonec od něj odstoupili. Dvanáctého května roku 2004 byl tento projekt zákona ve druhém čtení zamítnut.⁶⁰ Na federální úrovni jsou požadavky na jazyk právních aktů částečně zakotveny v Metodických doporučeních Státní dumy ohledně přípravy projektů zákonů.⁶¹ Mluví se zde však hlavně o technické stránce dokumentů.

Velmi progresivním krajem z hlediska zřízení právní úpravy požadavků k právním aktům je Irkutská oblast Ruské federace. Zde ještě v roce 1997 byl schválen zákon „*O zákonech a jiných oblastních právních aktech*“,⁶² kde byla vymezena obecná pravidla sestavování právních textů. Později, v roce 2010, Zákonodárné shromáždění Irkutské oblasti (parlament subjektu Ruské federace), přijalo detailní zákon s názvem „*O právních aktech Irkutské oblasti a o tvorbě práva v Irkutské oblasti*“,⁶³ kde naši lingvistickou pozornost mohou upoutat články 20 a 21. Samotný název zákona už vypovídá o jeho kvalitě, jelikož přes tautologii je vidět záměr zákonodárce přesně vymežit, že tato právní úprava se vztahuje vyloženě na Irkutskou oblast. Článek 20 má pojmenování Obecné požadavky k textu právního aktu oblasti a obsahuje následující upřesnění: texty právních předpisů musí být připraveny v souladu s pravidly moderního ruského literárního jazyka (tj. spisovného) a s normou oficiálního business stylu, s použitím jednoduchých a jasných, dostupných a přesných lexikálních formulací, s dodržením požadavků hospodárnosti a stručnosti textu, lexikální a syntaktické unifikace, logické konzistence, úplnosti a

---

⁵⁹ Проект федерального закона N 96700088-2 „О нормативных правовых актах Российской Федерации“ (внесен депутатами ГД - членами Комитета ГД по законодательству и судебно-правовой реформе) (снят с рассмотрения). (Projekt federálního zákona č. 96700088-2 „o právních aktech RF“). URL: <http://base.garant.ru/4061510/#ixzz33r5KxMij>.

⁶⁰ Законотворческий процесс в Государственной Думе: правозащитный анализ от 17 июня 2004 года, 72 выпуск (обзор за май 2004 года). (Zákonodárný proces v Státní Dumě. Analýza ze dne 17.6.2004). URL:// <http://www.memo.ru/hr/gosduma/72/04.htm>.

⁶¹ Методические рекомендации по юридико-техническому оформлению законопроектов. Москва, 2003. (Metodická doporučení k právně-technické přípravě projektů zákonů). URL: <http://www.consultant.ru/law/review/lawmaking/rekomend/>.

⁶² Правотворческая техника в Российской Федерации. (Technika vytváření zákonů v RF). Dosputné z <http://www.advo.irk.ru/56-pravotvorcheskaya-tekhnika-v-rossijskoj-federacii.html>.

⁶³ Закон Иркутской области „О правовых актах Иркутской области и правотворческой деятельности в Иркутской области“ от 12 января 2010 года №1-ОЗ. (Zákon Irkutské oblasti „O právních aktech Irkutské oblasti a zákonodárné činnosti v Irkutské oblasti“).

URL: <http://old.irk.gov.ru/index.php?IdAction=docs&Event=section&id=91>.

soudržnosti, a stejně tak s dodržení stálého způsobu vyjádření právních norem, aby byla zajištěna dostupnost pochopení a vyloučení dvojznačnosti. V právních aktech není povoleno používání zastaralých slov a frází, obrazných srovnání a epitet. Použití nových termínů cizojazyčného původu v právních aktech je povoleno pouze v případě, že v ruském jazyce neexistují slova nebo výrazy, které by měly stejný význam, nebo v případě, když termíny cizojazyčného původu jsou běžně používané.

Další článek č. 21 stanoví obecné požadavky v struktuře právního aktu. Zde se setkáváme se zákonodárným zakotvením tak důležitého požadavku, jako je jednotnost, logická návaznost a souhlasnost výkladu. Zde jsou upřesněny detailní požadavky k názvu zákona, jeho jednotlivým článkům, a dokonce i k preambuli.

Dle názoru autorky by právní předpisy byly opravdu široce dostupnými, pokud by veškeré zákonodárství Ruské federace, včetně jeho subjektů, odpovídalo těmto požadavkům. Tímto by právníci coby svrchovaní kněží, „vykladači zákona“, v podstatně ztratili své výlučné postavení. Realita je však opakem.

V roce 2011 vedoucí právního oddělení Státní dumy Federálního shromáždění Ruské federace, profesor Isakov V. B., předložil pozornosti čtenářů svůj článek s názvem *Jazyk a styl zákonodárství*,⁶⁴ kde zaznamenává, že existují velmi časté případy, kdy zákonodárce při vytváření zákona porušuje pravidla techniky právního jazyka. Jako důvod vidí nízkou úroveň kultury zákonodárců, nepochopení hodnoty právního jazyka a neschopnost správně ho používat. Podle jeho názoru je mezi poslanci málo právníků a dalším problémem je to, že kvůli obrovskému množství legislativy vytvářené kraji se federální zákonodárství ztrácí. Přispívá k tomu i velká aktivita v tvoření právních norem ministerstev a úřadů všech druhů.

Pro řešení těchto problémů byly v parlamentu Ruské federace vytvořeny některé pomocné zdroje, jako jsou například slovník zákonodárných definicí, který obsahuje více než 2000 pojmů, dále pak ukazatel dle abecedy a předmětu hlavních pojmů ruské Ústavy a občanského zákoníku⁶⁵ a Sbírnka vzorů dokumentů Státní dumy.⁶⁶ Hlavním záměrem

---

⁶⁴ ИСАКОВ, В.Б., *Язык и стиль законодательства*. Персональный сайт, 2011. (Isakov V.V. Jazyka a styl právních aktů). URL: <http://www.hse.ru/data/2011/12/11/1259065800/1998>.

⁶⁵ НАДЕЕВ, Р.К., ШИЛОХВОСТ, О.Ю. *Алфавитно — предметные указатели к Конституции Российской Федерации и к Гражданскому кодексу Российской Федерации*. Гос. Дума Федер. Собр. Рос. Федерации. — М., 1997. — 173 с. (nadejev R.K., Šilochvost O. Ju. Abecedně předmětné indexy k Ústavě RF a k Občanskému zákoníku RF).

právního oddělení Státní dumy je práce na slovníku-tezauru hlavních právních termínů v zákonodárství Ruska, přičemž ideální by bylo vytvořit slovník, který by obsahoval také analýzu porovnání právní terminologie vyspělých cizích států.⁶⁷ Takový právní pramen by mohl vykonávat úlohu mostu pro mezinárodní a mezistátní komunikaci.

Je zapotřebí zdůraznit, že právní jazyk je vždy jazykem státním. Zákonodárství státu je psáno v tomto jazyce za účelem, mimo jiné, vyhnouti se nepřesnostem při překladu z jednoho jazyka do jiného. Nepřesnost by mohla být zároveň i překážkou při zastupování u soudů.

V další kapitole práce se podíváme na to, jaké jsou rozdíly v slovní zásobě při překladu českých právních textů do ruštiny a stejně tak obráceně. Obzvláště zajímavým je srovnání homofonních slov, tudíž stejných slov s posunutým významem.

---

⁶⁶ БОРИСОВ, А.Б., ГРАНКИН, И.В., ДЕМЕНКОВ, М.В. и др. *Сборник образцов документов Государственной Думы*. Гос. Дума Федер. Собр. Рос. Федерации. — 2-е изд., перераб. и доп. — М., 1999. — 263 с. (Borisov A.B., Grankin I.V., Demenkov M.V. Sbirka vzorů dokumentů Státní Dumy).

⁶⁷ ИСАКОВ, В.Б., *Язык и стиль законодательства*. Персональный сайт, 2011. (Isakov B.V. Jazyk a styl právních aktů). URL: <http://www.hse.ru/data/2011/12/11/1259065800/1998>.

KAPITOLA III.

SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH RUSKÝCH A ČESKÝCH PRÁVNÍCH TERMÍNŮ

3.1. Jednotlivé právní pojmy z oblasti obchodního práva

V této části práce se autorka bude zabývat srovnáním jednotlivých právních termínů v ruském a českém jazyce s využitím metody komparace. Za tímto účelem autorka od začátku přeložila do ruštiny ustanovení českého obchodního zákoníku,⁶⁸ týkající se založení společnosti s ručením omezeným (dále jen „s.r.o.“). Během psaní práce se však právní úprava tohoto institutu v České republice změnila. Od 1. 1. 2014 byl obchodní zákoník zrušen a úprava postavení s.r.o. je nahrazena částečně ustanoveními nového občanského zákoníku⁶⁹ a především ustanoveními nového zákona o obchodních korporacích.⁷⁰ S hlediska jazyka nám tyto změny v právní úpravě dovolují srovnávat nejenom ruskou a českou právní terminologii, ale i českou terminologii do a po přijetí nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích. S ohledem na to, že některé pojmy se objevily v právním řádu ČR poprvé v tomto roce, autorka čelila úkolu nabídnout svůj vlastní překlad, jelikož v právních slovnících některé termíny nebyly k nalezení.

Během své překladatelské praxe, autorka mnohokrát narazila na to, že překlady pojmů, nabízené ve slovnících, nejsou vhodné pro určitý kontext překládaného textu, zvláště je tomu tak, pokud jde o právní texty. Proto s cílem zvýšení kvality překladu bylo použito zde odpovídajících termínů přímo ze zákonodárství Ruské federace. V ruském právu je otázka právní úpravy fungování s.r.o. popsána detailněji. Na rozdíl od českého právního řádu, je upravena ustanoveními nejenom občanského zákoníku, ale také zvláštním federálním zákonem č. 14-FZ ze dne 8. února 1998 *O společnostech a ručením omezeným*⁷¹ (dále jen „zákon RF o s.r.o.“). Nová právní úprava v ČR

⁶⁸ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

⁶⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷⁰ Zákona č. 90/12 Sb., zákon o obchodních korporacích.

⁷¹ Федеральный закон от 08.02.1998 N 14-ФЗ (ред. от 29.12.2012) „Об обществах с ограниченной ответственностью“ (Zákon Ruské Federace č. 14-FZ ze dne 8.2.1998 O společnostech a ručením omezeným). Dostupný z www.consultant.ru.

rozšířila seznam právních pramenů, jež regulují tuto otázku na zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).⁷² Tento právní předpis se však nevěnuje pouze s.r.o., ale vztahuje se na veškeré druhy obchodních společností.

Pokud se podíváme na § 56 bývalého obchodního zákoníku⁷³ České republiky, nalezneme zde obecné ustanovení týkající se vymezení pojmu „obchodní společnost“, zde poprvé narazíme na různost terminologie, jelikož ruské právo ve stejném kontextu, zejména v článku 66 zákona Ruské federace č. 51-FZ ze dne 30. listopadu 1994, občanský zákoník⁷⁴ (dále jen „občanský zákoník RF“) používá slovní spojení „chozjajstvennyje tovarisčestva i obsčestva“ («хозяйственные товарищества и общества»), tedy „obchodní společnosti a sdružení“. Tento pojem ve své podstatě odpovídá pojmu „obchodní společnosti“ v českém právu, jelikož některé názvy českých obchodních společností se překládají do ruštiny se slovem „tovarisčestvo“ („товарищество“) jako například „veřejná obchodní společnost“ (v ruštině „polnoe tovarisčestvo“ („полное товарищество“)), a jiné se slovem „obsčestvo“ („общество“), viz například „akciová společnost“ (v ruštině „akcionerное obsčestvo“ („акционерное общество“)). Autorka překladu zde zvolila variantu „obsčestvo“ („общество“), protože s tímto slovem se překládá do ruštiny název obchodní společnosti „společnost s ručením omezeným“ (v ruštině „obsčestvo s ograničennoj otvetstvennostju“ („общество с ограниченной ответственностью“)), kterému je věnována většina překládaného textu.

Dokonce i osoba, která ruštinu neovládá, si při prvním pohledu na překládaný text může ihned všimnout toho, že ruský překlad je o hodně rozsáhlejší. Čeština naopak je velmi stručným jazykem a je pro ni běžným používání úsporných výrazů. Například, slovo „promlčení“ do ruštiny se překládá jako „iskovaja vadnostj“ („исковая давность“). Stručnost češtiny podporují také větné konstrukce a větná stavba obecně, kde v ruštině, naopak je zapotřebí použít opisu. Například větu „Na právnickou osobu tvořenou jediným členem se hledí jako na korporaci.“ Do ruského jazyka překládáme jako „Juridiskoje litso, osnovatelem kotorogo javljaetsja odin

---

⁷² Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

⁷³ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

⁷⁴ Гражданский кодекс РФ (ГК РФ) от 30.11.1994 N 51-ФЗ (zákon Ruské federace č. 51-FZ ze dne 30. listopadu 1994, občanský zákoník). Dostupný z www.consultant.ru.

učatnik, sšitajetsja korporaciej“ („Юридическое лицо, основателем которого является один участник, считается корпорацией“). Slovo „tvořenou“ by se dalo přeložit v běžné komunikaci jako „sozdavaемое“ („создаваемое“), ale v právním textu by tento výraz vypadal velmi divně a neodpovídá právníckému jazyku ani z hlediska stylistického, ani pokud jde o přesnost vyjadřování.

Některé výrazy však v ruském právníckém jazyce jsou stručnější, například, ruské slovo „doverennost“ („доверенность“) se překládá do češtiny dvěma slovy „plná moc“. Řada výrazů v češtině a ruštině jsou rozsahově přibližně stejná, jako jsou „společenská smlouva“ a „učreditelnyj dogovor“ („учредительный договор“). Na tomto příkladě je také velmi dobře vidět jak chybnou může být synonymie a homonymie v právním jazyce. V češtině také existuje slovo „dohovor“, které zní velmi podobně ruskému slovu „dogovor“, avšak význam tohoto slova je poměrně odlišný, znamená tudíž ústní dorozumění, dohodnutí, úmluvu⁷⁵ a do ruštiny by se správně překládalo slovem „soglašenje“ („соглашение»). Jde zpravidla o nezaváznou ústní dohodu. Na rozdíl od slova „dohovor“, slovo „smlouva“ (v ruštině „dogovor“) se vykládá jako závazná dohoda několika lidí nebo stran o nějaké věci obvykle sepsaná.⁷⁶ Má tento význam i v ruštině.

Rozdíly v použití homonymních slov v češtině a ruštině lze také ukázat na příkladě slovního spojení „notářský zápis“, které se správně překládá do ruštiny jako „notarial'nyj akt“ („нотариальный акт“). V ruském jazyce existuje také slovní spojení „notarial'naja zapis“ („нотариальная запись“), které zní podobněji českému výrazu „notářský zápis“, ale odborník nesmí se zmást. V zákonodárství Ruské federace slovo „zapis“ („запись“) se používá, když se mluví o písemném zaznamenání nějaké skutečnosti nebo události, například v zákoně Ruské federace o matrikách⁷⁷ ve článku 7 odst. 2 najdeme větu „Zapis akta graždanskogo sostojanija sostavljaetsja v dvuch identičnych exemplarach“ („Запись акта гражданского состояния составляется в двух идентичных экземплярах“), kterou lze přeložit do češtiny takto: „**Záznam**

⁷⁵ Dohovor – výklad. Slovník spisovného jazyka českého. Sv. 1., A - M / Bohuslav Havránek ... [et al.], 1. vyd., Praha : Academia, 1971. Dostupné online z <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php>.

⁷⁶ Smlouva – výklad. Slovník spisovného jazyka českého. Sv. 1., A - M / Bohuslav Havránek ... [et al.], 1. vyd., Praha : Academia, 1971, xxviii, 1311 s. Dostupné online z <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php>.

⁷⁷ Федеральный закон от 15.11.1997 N 143-ФЗ (ред. от 28.07.2012) "Об актах гражданского состояния" (с изм. и доп., вступающими в силу с 01.01.2013) (zákon RF č. 143- FZ, o matrikách). Dostupný z www.consultant.ru.

ohledně občanského statusu se vyhotovuje ve dvou stejnopisech“. V právnickém jazyce spojení „notářský zápis“ znamená kvalifikovanou formu písemného právního jednání, vyžadovanou v některých případech zákonem, náležitosti které stanoví notářský řád a která má charakter tzv. veřejné listiny.⁷⁸ Stejný význam v ruském právu má pouze obrat „notarial'nyj akt“ („нотариальный акт“).

Nemohu pominout také právní pojem „firma“, který se liší od stejného termínu v jazyce národním. Ne-právník Čech pod tímto pojmem si představuje jakýsi druh obchodní společnosti, korporaci, nějaký subjekt podnikání. Není tomu tak však v jazyce práva. Velmi často překladatelé při překladu výpisu z Obchodního rejstříku ČR z češtiny do ruštiny chybně překládají tento pojem ruským slovem „firma“ („фирма“). Pokud se podíváme do ustanovení zákona, zejména do § 423 občanského zákoníku nalezneme zde právní definici tohoto pojmu: „Obchodní firma je jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Podnikatel nesmí mít víc obchodních firem.“ Každému tedy je jasné, že jde nikoliv o subjekt podnikání, ale o název tohoto subjektu. Do ruštiny by tento pojem měl správně být překládán jako „firmennoje naimenovanie“ („фирменное наименование“).

Takových příkladů jsou miliony. Překladatel proto musí dbát na kvalitu a velmi pozorně ověřit všechny pojmy v specializovaných slovnících nebo, nejlépe, přečíst si příslušné ustanovení zákona v cílovém jazyce. Překlad musí mít minimální posun, aby text byl dostatečně úplný a jasný.⁷⁹

Ruské zákonodárství nezná pojem „zakladatelská listina“, jelikož dle článku 52 občanského zákoníku RF právnická osoba může být založena na základě buď „společenské smlouvy“ (v ruštině „učreditelnyj dogovor“ („учредительный договор“)) nebo stanov (v ruštině „ustav“ („устав“)). Autorka tedy nabízí přeložit tento pojem jako „rešenie ob učreždenii obsčestva jedinствennym učastnikom“ („решение об учреждении общества единственным участником“), což zpětně do češtiny se doslovně překládá jako „rozhodnutí o založení společnosti jediného zakladatele“. Takový překlad je spíše popisem právních reálií, než přesným právním termínem. Avšak zvolená varianta je nejvhodnější s ohledem na to, že účelem překladatele je předat co nejvěrněji význam právního úkonu s tím, aby se vyhnul

⁷⁸ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*, Praha: C.H. Beck, 2009.

⁷⁹ ČENKOVÁ, Ivana. *Teoretické aspekty simultánního tlumočení*, Praha: Univerzita Karlova, 1988, s. 67.

chybám, které mohou vzniknout při příliš vágním překladu. Elektronický česko-ruský slovník PC Translator 2005 nabízí překlad slovního spojení „zakladatelská listina“ jako „učreditelnyj dokument“ („учредительный документ“). Dle názoru autorky je takový překlad velmi nepřesný, nadměrně zobecňující. Doslova by se ho dalo přeložit zpět do češtiny jako „zakladatelský dokument“, což v podstatě může znamenat kterýkoliv dokument, spojený se založením společnosti, nikoliv přesně rozhodnutí jediného zakladatele. Proto taková generalizace nevyhovuje adresátovi o povaze a podstatě tohoto právního úkonu. V budoucnu by to mohlo vést k situaci, že by takto pojmenovali dokument o založení společnosti několika osobami a soud by tento doklad odmítl s tím, že neodpovídá ustanovením zákona. Jako následek by se založení společnosti protáhlo o dobu vyhotovení nového dokumentu, a v nejhorším případě by soud mohl i zamítnout žádost o zápis společnosti do obchodního rejstříku.

Právnícká ruština nerozlišuje pojmy „společenská smlouva“ a „zakladatelská smlouva“ a používá jediný výraz „učreditelnyj dogovor“ („учредительный договор“). Pro obrat „společenská smlouva“ je možné, že vhodnějším by byl překlad „dogovor ob učreždenii obsčestva“ („договор об учреждении общества“), který se v ruském právu vztahuje vyloženě na obchodní společnosti, nikoliv na všechny právnícké osoby. Nicméně v souladu s článkem 11 zákona RF o s.r.o.⁸⁰ takový dokument není listinou zakládající společnost. Proto pro české realie vhodnějším a úspornějším bude nakonec použit výraz „učreditelnyj dogovor“ („учредительный договор“).

Zajímavostí je, že ve výrazu „společnost s ručením omezeným“ právnícká čeština používá archaického slovosledu, kde přídavné jméno následuje podstatné jméno. Právnícká ruština naopak má ve slovním spojení „obsčestvo s ograničenoj otvetstvennostju“ („общество с ограниченной ответственностью“) současný slovosled, tj. přídavné jméno stojí před podstatným jménem. S obráceným slovosledem se také potkáme v článku § 62 bývalého obchodního zákoníku, kde nalezneme výraz „průkaz živnostenský“, nikoliv živnostenský průkaz“.

Shodným v češtině a ruštině je vytváření podstatných jmen ze sloves. Tak například ze slovesa „založit“ (společnost) je odvozeno slovo „zakladatel“. Stejně tak v ruštině „učredit“ („учредить“) (společnost) a „učreditel“ („учредитель“). Pokud se

---

⁸⁰ Договор об учреждении общества не является учредительным документом общества.

však podíváme na synonymum slovesa „založit“ „zřídit“, lze od něj odvodit podstatné jméno „ředitel“, které má už posunutý význam, tudíž zakladatel společnosti nemusí ji řídit, stejně tak mohou být ředitel a zakladatel různé osoby, zakladatelem dokonce může být také právnická osoba, což u funkce ředitele je fyzicky nemožné. V ruštině synonymem slovesa „učredit“ („учредить“) je slovo „osnovat“ („основать“) a odvozené od něj podstatné jméno „osnovatel“ („основатель“) má v podstatě stejný sémantický význam, jenomže v právních textech se potkáme vyloženě s pojmem „učreditel“ („учредитель“), proto právníci poslední slovo preferují. Slovo „osnovatel“ („основатель“) v ruském jazyce se spíše používá ve významu osoby, která něco udělala poprvé jako v češtině „zakladatel města“, „zakladatel hnutí“. Čeština mezi ruskými slovy „učreditel“ („учредитель“) a „osnovatel“ („основатель“) nerozlišuje a používá pro obě slova podstatné jméno „zakladatel“. Lze říci, že v ruštině slovo „učreditel“ („учредитель“) patří k právníkové terminologii, když v češtině je to slovo s obecným významem.

Absolutně synonymickými a zároveň homonymickými jsou v ruském a českém právníkém jazyce slova „zákon“ a „закон“. Jediný rozdíl je ve výslovnosti, kdy v češtině je přízvuk na první slabice, a v ruštině na druhé. Navíc, ruština neoznačuje dlouhé samohlásky jako „á“. Ruské samohlásky se dělí na přízvučné a nepřízvučné.⁸¹ Délka zde se určuje tedy přízvukem. Ve slově „zákon“ délka a přízvuk jsou obě na první slabice a tedy nevyvolává žádné potíže s výslovností u rusky mluvících.

V další sekci této kapitoly se podíváme na výsledky výzkumu, týkající se překladů jednotlivých právních pojmů z ruštiny do češtiny a obráceně.

3.2. Výsledky lingvistického výzkumu

S ohledem na výše zmíněnou teoretickou část se autorka bakalářské práce rozhodla uskutečnit výzkum, týkající se využití právní terminologie v praxi. Za tímto cílem byl připraven dotazník, který byl distribuován mezi studenty Právnické fakulty Univerzity Karlovy navštěvující předmět *Právnická ruština jako druhý cizí jazyk*.

---

⁸¹ БАРАНОВ, М. Т., КОСТЯЕВА, Т.А., ПРУДНИКОВА А.В. *Русский язык*. Москва: Просвящение, 1989б с. 13 (Baranov M.T., Kostjajeva T.A., Prudnikova A.V. *Ruský jazyk*. Moskva, Prosvjasčenie, 1989, s. 13).

Dotazník byl anonymní. Výzkumu se zúčastnilo 17 osob. Pokud jde o mateřský jazyk účastníků dotazování, dvanáct studentů mluví česky, dva studenti rusky a dva další o sobě napsali, že jejich mateřštinou je slovenština. Jedna osoba o sobě prohlásila, že je bilingvní.

Rusky mluvící studenti na druhou otázku v dotazníku „Jak dlouho studujete češtinu?“ odpověděli, že jeden z nich studuje ruštinu devět let, a druhý – patnáct, přičemž z toho právnícký jazyk čtyři roky a jeden rok respektive. Čeští a slovenští studenti odpovídali na dotaz, jak dlouho studují ruštinu. Tyto odpovědi autorka rozdělila do tří skupin. První z nich „od 1 do 5 let“ zahrnovala tři studenty, kteří odpověděli, že studují ruštinu 2, 3 a 5 let. Do druhé skupiny „od 6 do 8 let“ patřila většina studentů, tedy sedm osob. Zbylí čtyři studenti patřili do skupiny „9 a více let“, přičemž jeden z nich poznamenal, že studuje ruštinu cca 16 let.

Další otázka v dotazníku byla „Jak dlouho studujete právníckou ruštinu/češtinu?“. Zde tři osoby tvrdili, že studují právníckou ruštinu jeden rok, tři osoby se věnovali právnícké ruštině tři roky, a všichni ostatní sdělili, že studují tento předmět dva roky.

Kromě obecných informací obsahoval dotazník dvě části. První se týkala překladu pěti pojmů z ruštiny do češtiny, s tím, že bylo zdůrazněno, že jde o překlad právních pojmů. Druhá část se týkala překladů pěti právních pojmů z češtiny do ruštiny. Účastníci měli na vyplnění dotazníku 10 minut.

S přihlédnutím k těmto základním údajům můžeme zhodnotit kvalitu překladu jednotlivých právních pojmů v každé z částí dotazníku. Začneme překladem z ruštiny do češtiny. První termín „zakon“ („закон“) sloužil jako upoutávka a žádné potíže nevyvolal. Všech 17 účastníků přeložilo tento pojem do češtiny jako „zákon“. Druhý termín „akcija“ („акция“) byl v podstatě také velmi jednoduchý a zní v češtině velmi obdobně. Zde však u některých účastníků vznikly potíže. Dvě osoby nepřeložily tento pojem vůbec. Jedna osoba napsala jako překlad slovo „akce“. Předpokládám, že tento Čech na party chodí častěji, než do školy. Zbytek správně přeložil slovem „akcie“.

Třetí pojem „Pevsionnyj fond“ („Пенсионный фонд“) byl už komplikovanější. Většina zúčastněných ho přeložila jako „penzijní fond“. Zde je zapotřebí rozlišovat mezi právními pojmy „penze“ a „důchod“. Slovo důchod má širší význam a používá se v právních textech. Rozlišují se druhy důchodů, nikoliv druhy penze. Správně by se

tedy tento pojem do češtiny překládal jako „důchodový fond“. Tuto odpověď poskytli pouze dva studenti slovenské národnosti. Pravděpodobně byli ovlivněni svou mateřštinou. Jeden český student nabídl obě varianty, tedy důchodový a penzijní fond. Jeden rusky mluvící student na tuto část dotazníku neodpověděl.

Komplikovanější právní termín „dogovor“ („договор“), který se údajně mohl přeložit do češtiny jako „dohovor“ žádné potíže nevyvolal. Všichni zúčastnění ho správně přeložili jako „smlouva“. Pouze jeden slovenský student jako odpověď napsal „zmluva/dohovor“. Vycházel zase ze slovenského jazyka. Zajímavostí je, že v úkolu bylo přesně poznamenáno „Přeložte do češtiny“.

Poslední pojem „protokol“ („протокол“), který studenti měli přeložit do češtiny, byl nejvíce komplikovaný. Jak napovídá samotný ruský název, téměř všichni respondenti přeložili tento pojem českým slovem „protokol“. Slovo „protokol“ patří k polyfémům (má více významů). Může znamenat soubor formálních pravidel pro ceremonie a další diplomatický styk, např. významné státní návštěvy, audience apod. V právu je to konkrétní soubor pravidel doplňující rámcovou mezinárodní smlouvu, v podstatě jde o druh mezinárodní smlouvy. V národním jazyce je to určitý zápis provedených úkonů, záznam jednání apod. V právní praxi se však nejčastěji namísto slova „protokol“ se používá slovo „záznam“. Stejně tak jako slova „plnoletost“ a „zletilost“ v národním jazyce jsou synonyma, ale právnícký jazyk volí termín „zletilost“, ze synonym „protokol“ a „záznam“ musíme zvolit poslední. Mluvíme tedy o úředním záznamu, nikoliv protokolu. Lze samozřejmě odkázat na to, že v mezinárodním právu pojem protokol je právním termínem, předpokládám však, že při překladu tohoto pojmu studenti nemysleli na mezinárodní právo.

Druhá část výzkumu byla věnovaná překladu z češtiny do ruštiny. Zde s ohledem na to, že pro většinu respondentů je ruština cizím jazykem, nepřeložili někteří účastníci pojmy vůbec. Mohlo by to být vyvoláno také časovým tlakem. Deset minut pro některé studenty nebylo postačujícím.

První pojem v druhé části dotazníku byl „notářský zápis“. Komentář k tomuto pojmu je uveden v předchozí sekci bakalářské práce. Připomenu pouze, že správný překlad do ruštiny je „notarial'nyj akt“ („нотариальный акт“). Nikdo ze zúčastněných tento výraz nepoužil. Obdobný význam v ruštině má slovní spojení „notarial'nyj protokol“ („нотариальный протокол“). Toto slovní spojení by se dalo považovat za

správné a takový překlad učinili pouze tři studenti. Další přípustnou, nikoliv přesnou variantou překladu by mohlo být spojení „notarial'noe oformlenie“ („нотариальное оформление“). Pro tuto variantu se rozhodli také tři studenti. Zbytek respondentů buď použil chybné spojení „notarialnaja zapis“ („нотариальная запись“), přičemž většině zde chyběl měkký znak, nebo nepřeložil tento výraz vůbec.

Druhým „chytákem“ bylo slovo „firma“, vysvětlení, ke kterému bylo poskytnuto výš. Zde kupodivu šest respondentů odpovědělo správně a zvolila variantu „firmennoje naimenovanije“ („фирменное наименование“) nebo jen „naimenovanije“ („наименование“). Osm studentů zvolilo ten či jiný název obchodní společnosti jako „firma“ («фирма»), „predprijatje“ («предприятие»), „kompanija“ (компания»). Byly i legrační varianty jako „ferma“ («ферма»), což v ruštině znamená „fárma“.

Další pojen nebyl příliš komplikovaný. Slovo „zákoník“ všichni zúčastnění správně přeložili jako „kodex“ („кодекс“). V ruštině také existuje slovo „zakonnik“, ale velmi vzdálený význam, tedy buď osobu, která velmi dobře zná zákony nebo osobu z kriminálního prostředí, jež má podporu u orgánů státní moci. Toto slovo má expresivní zabarvení a nepatří ke slovní zásobě právního jazyka. Proto v tomto případě volba byla jednoduchá.

Výraz „Finanční úřad“ by se měl překládat s ohledem na realie Ruska. V Ruské federaci existuje sice řada finančních institucí, departamentů a oddělení, ale neplní stejnou úlohu jako finanční úřad v ČR, hlavním účelem kterého je vybírání daní. Za vybírání daní v Rusku je zodpovědné „nalogovoje upravlenie“ („налоговое управление“), proto správně by bylo použit tento pojem. Takto neučinil nikdo. Většina zúčastněných na základě fonetické blízkosti zvolila variantu prvního slova jako „finansovyj/finansovoje“ („финансовый“). Druhé slovo ve spojení mělo velmi odlišné verze, některé ze kterých jako jsou „vedomstvo“ («ведомство») a „upravlenie“ («управление») jsou přípustné. Někteří jako „bjuro“ («бюро») a „učreždenie“ («учреждение») buď se nepoužívají v kolokaci vůbec, nebo znamenají něco jiného.

Poslední pojem „Zakladatelská listina“ je nejvíce komplikovaný. Popis tohoto výrazu byl dán také v předchozí části této práce. Správný překlad je velmi dlouhý a zní takto: „rešenje ob učreždenii obsčestva jedinstvennym učastnikom“ („решение об учреждении общества единственным участником“). Je pochopitelné, že tak

komplikovanou odpověď v rozmezí deseti minut pro celý dotazník nikdo poskytnout nemohl. Navíc chyběla respondentům právní praxe v tomto ohledu. Zde byla největší rozdílnost v odpovědích a sedm studentů neudělalo překlad vůbec. Jako jednotlivé varianty byly výrazy „učreditelnyj dogovor“ («учредительный договор») v šesti případech, „osnovateljnyj dokument“ («основательный документ») a „učrediteljnij list“ («учредительный лист»). Rusky mluvící studenti odpověď zde neposkytli.

Výsledky výzkumu ukázaly, že rusky mluvící v druhé části dotazníku, kde překládali do své mateřštiny, přeložili pouze dva pojmy z pěti. Navíc, pouze jedna z těchto dvou odpovědi byla správná. Přičemž, počet let studia ruštiny a češtiny tento výsledek neovlivnil. První ze studentů, studoval češtinu 9 let, z toho 4 roky právnícký jazyk. Druhý student, by se dalo říci, je téměř bilingvní. Studoval češtinu 15 let, a právnícký jazyk pouze jeden rok.

Pokud jde o počet let studia právníckého jazyka, lze říci, že zde výsledky u těch, kteří studovali Ruštinu pro právníky pouze jeden rok, jsou podstatně horší, než u těch, co studovali tento předmět déle. Rozdíly však mezi těmi, kdo studoval právníckou ruštinu dva a tři roky, nejsou citelné. Jediný velký rozdíl je v tom, že studenti, kteří studují Ruštinu pro právníky již tři roky, poskytli překlad všech pojmů. Nic nenechávají náhodě. Pravděpodobně jsou odvážnější a nebojí se dat nevěrný překlad. Zároveň mají nejdelší počet let studia ruštiny obecně, sedm až deset let. Ale jak vidíme z předchozí analýzy dotazníku, ani oni se nevyhnuli chybám. Nejlepší výsledek v překladu měl česky mluvící student, který studuje ruštinu obecně 6 let a z toho dva roky navštěvuje kurz Ruština pro právníky.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma *Právnícký jazyk na materiálu českého a ruského jazyka* si kladla za cíl prozkoumat pojem „právnícký jazyk“ a popsat jeho hlavní rysy na příkladech českého a ruského právníckého jazyka. Na základě prozkoumané literatury a materiálů, týkajících se právní lingvistiky, autorka nabízí definici termínu „právnícký jazyk“: soubor lingvistických prostředků, které se využívají v komunikaci v oboru práva. Tato definice je primárně určena pro tento výzkum. Autorka s ohledem na obdobnost významu pojmů „mluva“ a „jazyk“ v ruských a českých slovnících, používá tato slova jako synonyma. Stejně tak, se autorce nepodařilo při zkoumání slov „právní“ a „právnícký“ ve spojení se slovem „jazyk“ nebo „mluva“ najít jednoznačnou definici, jež by tato slova rozlišovala. Proto pro účely této bakalářské práce mají slovní spojení „právní jazyk“ a „právnícký jazyk“ tentýž význam.

Rysy právníckého jazyka jsou analyzovány v druhé kapitole této bakalářské práce. Vzhledem k provedenému rozboru vědeckých prací na toto téma, lze vymezit následující rysy právního jazyka: 1) jednoznačnost, 2) konstantnost, 3) absence emočního zabarvení, 4) logičnost a důslednost výkladu, 5) přesnost, 6) zřetelnost a jednoduchost výkladu a 7) důvěryhodnost. Všechny tyto rysy jsou navzájem velmi spojeny a částečně se překrývají. Logičnost výkladu předpokládá jednoznačnost. Stejně tak jsou si blízké pojmy přesnost a zřetelnost. Nepřípustnost emočního zabarvení napomáhá důvěryhodnosti právníckého textu.

Rozlišuje se několik typů právníckého jazyka: 1) jazyk právních předpisů; 2) jazyk soudního rozhodování; 3) jazyk praktikujících právníků a 4) jazyk právní vědy. Toto dělení je však také pouze relativní. Při psaní rozsudku soudce cituje zákon, a tak se jazyk legislativní stává jazykem soudcovským. Když advokát připravuje odvolání, používá jazyk právních předpisů, a při odkazu na rozhodnutí soudu některé výrazy z jazyka soudního rozhodování. Právní věda je nepochybně také založena jak na zákonodárství, tak i na soudní a advokátní praxi. Když praktikující právníci hledají odpovědi na své otázky v komentářích k zákonům, jazyk právní vědy se stává jejich jazykem.

Ani Česká republika, ani Ruská federace nemají zákon, který by zakotvoval požadavky na jazyk právních předpisů. V České republice je částečně otázkou jazyka právních aktů upravena v Legislativních pravidlech vlády. V Rusku existoval návrh

zákonu o právních předpisech, který se z části věnoval jazyku zákonodárních aktů, ale nakonec nebyl schválen. V jednom ze subjektů Federace, totiž v Irkutské oblasti, byl takový zákon přijat. Jak ruské, tak i české normy vymezují jako hlavní požadavky na jazyk právních předpisů terminologickou jednotnost a přesnost. I v Česku, i v Rusku je stanoveno, že použití nových termínů cizojazyčného původu v právních aktech je povoleno pouze v případě, že v jazyce neexistují slova nebo výrazy, které by měly stejný význam, nebo v případě, když termíny cizojazyčného původu jsou běžně používány. Irkutský zákon obecně stanoví, že by se měla dodržovat pravidla moderního ruského spisovného jazyka, normy oficiálního business stylu, s tím, aby byla zajištěna dostupnost pochopení a vyloučení dvojznačnosti. Česká legislativní pravidla vlády přesně stanoví, že v textu právního předpisu se používá oznamovacího způsobu přítomného času, zpravidla jednotného čísla.

Poslední kapitola práce je věnována praktickému srovnání ruských a českých právních pojmů. Autorka zúžila okruh srovnání na terminologii v oblasti obchodního práva, zejména na jednotlivé pojmy, spojené se založením společnosti s ručením omezeným v České republice a Ruské federaci. Zde dospěla k závěru, že některé homonymní pojmy, jako například slovo „zákon“, mají v češtině a ruštině stejný význam. Jiné, naopak, mají význam poměrně odlišný. Tak slovo „firma“ v ruštině znamená obecné pojmenování pro obchodní společnosti a další subjekty podnikání. V českém právnickém jazyce slovo „firma“ znamená jméno, název společnosti, nikoliv společnost samu o sobě. Některá slova a slovní spojení nemají přímý ekvivalent v cílovém jazyce. Tak například slovní spojení „zakladatelská listina“ by se mělo správně překládat jako „rešenie ob učreždenii obsčestva jedinstvennym učastnikom“ („решение об учреждении общества единственным участником“).

V poslední sekci bakalářské práce autorka popsala výsledky výzkumu, který provedla mezi studenty předmětu Ruština pro právníky na Právnické fakultě UK. Studenti obdrželi dotazníky, ve kterých měli 5 ruských a 5 českých homonymních pojmů pro překlad. Výzkum ukázal, že studenti nemají potíže s přeložením homonymních pojmů, které mají stejný význam v ruštině a češtině, jako výše zmíněné slovo „zákon“, nebo slovo „akcie“. Když slova v ruštině a češtině mají různý význam, jako slovo „firma“, „notářský zápis“ a další, studenti často překládají tyto pojmy chybně. Předpokládám, že

výsledky výzkumu by byly ještě horší, kdyby překlad dělali studenti filologie bez právního zaměření.

Závěrem lze říci, že právnícký jazyk je zvláštním druhem národního jazyka, jež má svoje vlastnosti a dokonce i legislativně zakotvená pravidla. Aby překlad byl správný, měl by překladatel nebo tlumočník nejenom ovládat oba jazyky, ale také se seznámit s obsahem právních předpisů jak ve výchozím, tak i v cílovém jazyce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

Literatura v českém jazyce

CSIRIKOVÁ, Marie. *Odborný překlad v právní praxi: na rusko-českém materiálu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012.

CSIRIKOVÁ, Marie. *Ruština v praxi = Praktičeskij kurs ruskogo jazyka*, 2., přeprac. a dopl. vyd. Voznice : Leda, 2010.

CUŘÍN, František. *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. Učebnice pro pedagogické fakulty. Učebnice pro vysoké školy, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964.

ČEŇKOVÁ, Ivana. *Teoretické aspekty simultánního tlumočení*, Praha: Univerzita Karlova, 1988.

Čeština po síti od Ostravské univerzity v Ostravě. Dostupné z <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm#a51a>.

GERLOCH, Aleš: *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004.

HLADIŠ, František. „Právní jazyk“ z hlediska současných diskusí o spisovné češtině. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Iuridica*, č. 1, 1999.

HLADIŠ, František. *K charakteristice profesní a slangové mluvy v právnícké komunikaci*. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Iuridica*, č. 2, 2000.

HOUŽVIČKOVÁ, M., HOFFMANNOVÁ, J. *Čeština pro překladatele*. Základy teorie, interpretace textů, praktická cvičení. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012.

KNAPP, V. *Vědecká propedeutika pro právníky*, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995.

KOLKOVÁ, Lucie. *Nedostatky v překladech právních předpisů*. Bakalářská práce. Právnícká fakulta Masarykovy Univerzity. 2011/2012.

KOŘENSKÝ, Jan. *Jazyk právní komunikace*. In František Daneš a kol.: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Akademia, 1997.

MAREŠOVA, Hana. *Základy historické mluvnice češtiny*. Vývoj jazyka. Katedra českého jazyka a literatury. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.

PTÁČNÍKOVÁ, V. *Odborný jazyk v rámci interkulturní komunikaci*. Elektorický zdroj - mig-komm.jcu.cz/doc/wiki/wiki1.doc.

REZKOVÁ, Jaroslava. *Ruština pro právníky*. Praha: Karolinum, 2008.

STYBLÍK, V., ČECHOVÁ, M., HAUSER, P., HOČNOVÁ, E. *Základní mluvnice českého jazyka*, Praha: Pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2004.

TÝČ, Vladimír. *Úvod do mezinárodního a evropského práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007.

VINTR, Josef. *Staročeská právní terminologie do doby Husovy*//Naše řeč, ročník 54 (1971), číslo 5.

Literatura v ruském jazyce

БАРАНОВ, М. Т., КОСТЯЕВА, Т.А., ПРУДНИКОВА А.В. *Русский язык*. Москва: Просвящение, 1989.

БЛАГОВА, Надежда Георгиевна. *Становление русской юридической терминологии в начальный период формирования национального языка*, диссертация, Мурманск, 2002.

БОРИСОВ, А.Б., ГРАНКИН, И.В., ДЕМЕНКОВ, М.В. и др. *Сборник образцов документов Государственной Думы*. Гос. Дума Федер. Собр. Рос. Федерации. — 2-е изд., перераб. и доп. — М., 1999.

ВЛАДИМИРСКИЙ–БУДАНОВ, М. Ф. *Обзор истории русского права*. М.: Издательский дом «Территория будущего», 2005.

ГРУБОВ, В.А. *Профессиональный язык: генезис и развитие научной категории* // Вестник СГУ. Вып. 65 (6). Научный журнал. Ставрополь, 2009.

ДАВИДОВА, М.Л. *К вопросу о стиле языка права*. URL: http://konference.siberia-expert.com/publ/doklad_s_obsuzhdeniem_na_sajte/davydova_m_l_k_voprosu_o_stile_jazuka_prava/2-1-0-70.

Законотворческий процесс в Государственной Думе: правозащитный анализ от 17 июня 2004 года, 72 выпуск (обзор за май 2004 года). URL:// <http://www.memo.ru/hr/gosduma/72/04.htm>.

ИСАКОВ, В.Б., *Язык и стиль законодательства*. Персональный сайт, 2011. URL: <http://www.hse.ru/data/2011/12/11/1259065800/1998>.

КРЮКОВА, Елена Александровна. *Язык и стиль законодательных актов*. Диссертация. Москва, 2003. URL: <http://www.dissercat.com/content/yazyk-i-stil-zakonodatelnykh-aktov>.

Методические рекомендации по юридико-техническому оформлению законопроектов. Москва, 2003. URL: <http://www.consultant.ru/law/review/lawmaking/rekomend/>.

НАДЕЕВ, Р.К., ШИЛОХВОСТ, О.Ю. *Алфавитно — предметные указатели к Конституции Российской Федерации и к Гражданскому кодексу Российской Федерации*. Гос. Дума Федер. Собр. Рос. Федерации. — М., 1997.

Правотворческая техника в Российской Федерации. *Dospuťné z* <http://www.advo.irk.ru/56-pravotvorcheskaya-texnika-v-rossijskoj-federacii.html>.

СМИРНОВА, Н.В. *Развитие терминологии гражданского и административного права в русском языке XVIII века*, Мурманск, 2009.

ШУГРИНА, Е.С. *Техника юридического письма: Учеб.-практ. пособие*. - М., 2000.

Slovníky

CSIRIKOVÁ, Marie. *Rusko-český právnícký slovník*. Praha: Linde, 2002.

FILIPEC, J. et al. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: ÚJČ AV ČR, Academia, 2006.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnícký slovník*, Praha: C.H. Beck, 2009.

Rusko-český, česko-ruský praktický slovník / [slovník vytvořil autorský kolektiv pracovníků, 2. vyd., Brno: Lingea, 2013.

HAVRÁNEK, B. et al. *Slovník spisovného jazyka českého*. 2., nezměn. vyd., Praha: Academia, 1989.

Slovník spisovného jazyka českého. A-M. Díl I.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Nový rusko-český právnícký slovník*. Vyd. 1. Praha : ASPI Publishing, 2002.

Universum: všeobecná encyklopedie. D. 7., Or-Q / [vydáno s použitím podkladů německého originálu Das Bertelsmann Lexikon; autoři původního vydání Eva Ambros ... et al. ; ved. autorského kol. českého vyd. Josef Čermák]. Vyd. 1., Praha: Euromedia Group-Odeon, 2001, 655 s. : čb. a barev. fot., obr.

Velký kapesní rusko-český, česko-ruský slovník / [autorsky zpracovali Veronika Mistrová ... et al.], 1. vyd., Praha : KPS ve spolupráci s nakl. Fragment, 2011.

Velký slovník naučný: encyklopedie Diderot, Vyd. 1. Praha: Diderot, 1999.

ОЖЕГОВ, Н.Ю. *Толковый словарь Ожегова*. 1949-1992.

Právní předpisy

Legislativní pravidla vlády České a Slovenské Federativní Republiky schválena usnesením vlády České a Slovenské Federativní Republiky ze dne 19. března 1992 č. 188.

Legislativní pravidla vlády, usnesení vlády ze dne 19. března 1998 č. 188 //36/2010 LPr. Znění účinné od 11. 10. 2010.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Проект федерального закона N 96700088-2 „О нормативных правовых актах Российской Федерации" (внесен депутатами ГД - членами Комитета ГД по законодательству и судебно-правовой реформе) (снят с рассмотрения).

Закон Иркутской области „О правовых актах Иркутской области и правотворческой деятельности в Иркутской области“ от 12 января 2010 года №1-ОЗ.

Цивільний кодекс Української СРР №. 1540-VI, 18.07.1963.

Основы гражданского права СССР № 2212-1, 31.5.1991.

Гражданский кодекс РФ (ГК РФ) от 30.11.1994 N 51-ФЗ.

Федеральный закон от 15.11.1997 N 143-ФЗ (ред. от 28.07.2012) "Об актах гражданского состояния" (с изм. и доп., вступающими в силу с 01.01.2013).

Федеральный закон от 08.02.1998 N 14-ФЗ (ред. от 29.12.2012) „Об обществах с ограниченной ответственностью“.